

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสอบสวนพยาน ผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหา เป็นขั้นตอนในการรวบรวมหลักฐานในคดีหนึ่งๆ ซึ่งในกระบวนการยุติธรรมให้ความสำคัญและเห็นว่ามีความน่าเชื่อถือ ในความเป็นจริงแล้วข้อมูลที่ได้รับการจากการสอบสวนอาจมิได้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงเสมอไป ความผิดพลาดส่วนหนึ่งเกิดจากผู้ที่ถูกสอบสวน หรือสถานการณ์ในการสอบสวนซึ่งนำหรือกดดันผู้ให้ปากคำอย่างจริงจังและไม่ตั้งใจ ส่งผลให้ข้อมูลที่ได้รับการสอบสวนนั้นบิดเบือนไปจากความเป็นจริง โดยอาจคล้อยตามไปในทิศทางที่ถูกชี้นำ หรือเรียกว่า เป็นการคล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการซักถามหรือกระบวนการสอบสวน (interrogative suggestibility) ส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในกระบวนการพิจารณาคดีตั้งแต่เริ่มแรก และส่งผลต่อการตัดสินใจตัดสินคดีที่ผิดพลาด ผู้บริสุทธิ์อาจกลายเป็นแพะรับบาป โดยที่ผู้กระทำผิดจริงกลับไม่ได้รับการลงโทษแต่อย่างใด ไม่สามารถให้ความเป็นธรรมและความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแก่ประชาชนได้

การที่บุคคลคล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการซักถามนั้นขึ้นอยู่กับการประเมินทางปัญญา และกลวิธีการเผชิญปัญหาซึ่งบุคคลนำมาใช้เมื่อเผชิญสถานการณ์ในการซักถามที่มีความไม่แน่นอน (uncertainty) ในการเผชิญกับคำถามที่ตนไม่ทราบคำตอบที่แท้จริง รวมถึงเผชิญกับปัจจัยความไว้วางใจระหว่างบุคคล (interpersonal trust) ในเจตนาของผู้ซักถาม และการได้รับความคาดหวัง (expectation) จากผู้ซักถามในการที่บุคคลต้องตอบคำถามได้อย่างถูกต้อง (Gudjonsson, 2003) ซึ่งส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการซักถามของไทยนั้น มีการกล่าวถึงแต่เพียงว่า พนักงานสอบสวนไม่ควรใช้คำถามนำในการสอบสวนเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบว่ามีผู้ศึกษาในเรื่องนี้อย่างชัดเจน

ในกระบวนการสอบสวน ผู้ซักถาม หรือพนักงานสอบสวน เป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการสืบหาความจริงขั้นต้นของกระบวนการยุติธรรม ในอดีตพนักงานสอบสวนมีอำนาจมาก โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องเน้นที่ความสะดวกรวดเร็วในการสอบสวนเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างคล่องตัวมากกว่าการคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ให้ปากคำ (อานันท์ ปันยารชุน, 2543) ดังนั้น หากพนักงานสอบสวนขาดคุณธรรมหรือขาดทักษะความสามารถในการสอบสวนที่ถูกต้องเหมาะสมก็สามารถสร้างความเสียหายแก่ประชาชนได้ ซึ่งพบว่า พนักงานสอบสวนส่วนหนึ่งใช้อำนาจของตนโดยมิชอบ โดย

การข่มขู่ (ธีรวุฒิ กิจนคร, 2548) ใช้กิริยาว่าจาไม่สุภาพ มีการวางอำนาจ (เพชรชุมพร ศรีวะรมย์, 2545) และกระทำทารุณกรรมหรือข่มผู้ต้องหาและพยาน (ถาณิชทร์ ทรัพย์วิเชียร, 2543) เพื่อให้รับสารภาพหรือให้ปากคำไปตามที่พนักงานสอบสวนต้องการซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยกระบวนการยุติธรรมเอง ต่อมาจึงมีการออกกฎหมายคุ้มครองสิทธิของผู้ให้ปากคำในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เพื่อให้กระบวนการสอบสวนมีความโปร่งใส และยุติธรรมมากขึ้น โดยเน้นให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นกลาง และเป็นมิตรต่อผู้ให้ปากคำ แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีพนักงานสอบสวนที่ใช้อำนาจโดยมิชอบอยู่

ท่าทีของพนักงานสอบสวนที่แตกต่างกันเหล่านี้ เป็นปัจจัยทางด้านสถานการณ์ที่ส่งผลต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพนักงานสอบสวนและผู้ให้ปากคำ ก่อให้เกิดระดับความไว้วางใจระหว่างบุคคล การได้รับความคาดหวัง และระยะห่างทางจิต (psychological distance) ซึ่งส่งผลต่อความกดดันในกระบวนการซักถาม (interrogative pressure) ในระดับที่แตกต่างกัน เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถส่งผลต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถามได้ จึงต้องการทราบถึงอิทธิพลของท่าทีของพนักงานสอบสวน หรือผู้ซักถามในลักษณะต่างๆว่าส่งผลต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะได้อย่างไรบ้าง และผู้ซักถามควรมีท่าทางอย่างไรจึงก่อให้เกิดการคล้อยตามสิ่งชี้แนะน้อยที่สุด เพื่อให้การสอบสวนนั้นได้พยานหลักฐานที่มีความเป็นจริงมากที่สุด ซึ่งในต่างประเทศได้มีการศึกษาในเรื่องนี้อยู่จำนวนหนึ่ง แต่ยังไม่ได้มีการศึกษาในประเทศไทย

นอกจากนี้ ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 241 วรรค 2 ได้ให้ผู้ต้องหาสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ เพื่อเป็นการตรวจสอบการทำงานของพนักงานสอบสวนและคุ้มครองผู้ต้องหาได้ในทางหนึ่ง ซึ่งในการมีผู้ที่ผู้ให้ปากคำไว้วางใจอยู่ในการสอบสวนด้วยนั้นน่าจะส่งผลให้ผู้ให้ปากคำรู้สึกถึงการได้รับการสนับสนุนทางสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกอุ่นใจ ไม่โดดเดี่ยวภายใต้สถานการณ์ที่ตนไม่เคยเผชิญ ซึ่งน่าจะลดความกดดันจากกระบวนการซักถามลงได้ และส่งผลต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะได้เช่นกัน จึงต้องการทราบว่า การที่มีผู้ที่ผู้ให้ปากคำไว้วางใจอยู่ในการสอบสวนด้วยนั้นส่งผลต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะได้อย่างไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับการสอบสวนว่าควรมีผู้ที่ผู้ให้ปากคำไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบสวนหรือไม่ ซึ่งยังไม่มีการวิจัยใดศึกษาเรื่องนี้มาก่อน

ในงานวิจัยชิ้นนี้จึงต้องการศึกษาถึงอิทธิพลของท่าทีของผู้ซักถามและการมีผู้ที่ถูกซักถามไว้วางใจอยู่ด้วยขณะซักถามต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถาม เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่สามารถลดการคล้อยตามสิ่งชี้แนะ ซึ่งช่วยลดความผิดพลาดในข้อมูลของผู้ให้ปากคำได้ และในประเทศไทยนั้นยังไม่มีการศึกษาด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม (forensic psychology) เท่าไรนัก รวมถึงยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถาม งานวิจัยชิ้นนี้จึงน่าจะ

เป็นแนวทางให้แก่ผู้สนใจศึกษาให้เกิดความแพร่หลายในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น รวมถึงส่งผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมตระหนักถึงความสำคัญของการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถาม เป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพแก่กระบวนการยุติธรรมไทยต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเชิงทฤษฎีเรื่องการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถาม (interrogative suggestibility)
2. แนวคิดเรื่องท่าทีของผู้ซักถาม (interrogator style)
3. แนวคิดเรื่องการมีผู้ที่ถูกซักถามไว้วางใจอยู่ด้วยขณะซักถาม

การคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถาม (interrogative suggestibility)

ความเป็นมาของการคล้อยตามสิ่งชี้แนะ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการชี้แนะเกิดขึ้นจากนักสะกดจิตในศตวรรษที่ 19 โดยพัฒนามาจากการอธิบายปรากฏการณ์ในการสะกดจิต ซึ่งต่อมาจึงได้มีการศึกษาการสะกดจิตในมุมมองทางจิตวิทยามากขึ้น โดยมีผู้ให้ความหมายของการชี้แนะไว้ ดังนี้

McDougall (1908 อ้างถึงใน Gudjonsson, 2003) ได้ให้คำนิยามของการชี้แนะ (suggestion) ไว้ว่า “เป็นกระบวนการที่เกิดจากการสื่อสารซึ่งบุคคลยอมรับสารที่ขาดความสมเหตุสมผลเพียงพอ และในทุกๆสถานการณ์ที่มีการชี้แนะบุคคลมีทางเลือกในการตอบสนองว่าจะคล้อยตามหรือไม่คล้อยตาม” ในการให้ความหมายของ McDougall จึงไม่ได้หมายรวมถึงการสะกดจิต

Bernheim (1910 อ้างถึงใน Gudjonsson, 2003) ได้ขยายความหมายของการชี้แนะว่าเป็นทั้งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นปกติในชีวิตประจำวันที่บุคคลมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ เจตคติ รวมถึงเป็นปรากฏการณ์ที่สังเกตได้จากผู้ที่ถูกสะกดจิต

Gheorghiu (1989 อ้างถึงใน Gudjonsson, 2003) กล่าวว่า การชี้แนะเป็นลักษณะสำคัญของการสะกดจิต ซึ่งการสะกดจิตถูกแสดงลักษณะออกมาด้วยระดับของการคล้อยตามสิ่งชี้แนะที่สูง ดังนั้นการชี้แนะจึงถูกมองว่าเป็นเพียงตัวสื่อกลางที่ก่อให้เกิดการสะกดจิต โดยบุคคลที่ถูกสะกดจิตโดยสมบูรณ์เป็นผู้ที่ถูกชี้แนะได้ง่าย นอกจากนี้ การชี้แนะอาจกลายเป็นสิ่งจูงใจบุคคล เช่น บุคคลทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามคำทำนาย หรือบุคคลสามารถสร้างการชี้แนะตนเองในการคิดฆ่าตัวตาย และเลิกคิดฆ่าตัวตายได้ โดย Gheorghiu ได้จำแนกความแตกต่างของการชี้แนะออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การชี้นำทางตรง เป็นการตั้งใจชักจูงอย่างเปิดเผย
2. การชี้นำทางอ้อม เป็นกระบวนการที่มีชั้นเชิงมากกว่า โดยเป็นการชักจูงให้บุคคลตอบสนองโดยที่บุคคลไม่ทราบวัตถุประสงค์ที่แท้จริง

ส่วน Gudjonsson (2003) ได้ให้นิยามว่า การชี้นำเป็นการกระตุ้นที่ทำให้บุคคลเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อสารซึ่งเป็นตัวชี้นำ ส่วนการคล้อยตามสิ่งชี้นำเป็นแนวโน้มของบุคคลในการตอบสนองทางใดทางหนึ่งต่อการชี้นำ ดังนั้น การชี้นำเป็นการกระตุ้น ส่วนการคล้อยตามสิ่งชี้นำ เป็นลักษณะของบุคคลที่ถูกกระตุ้นให้เกิดการตอบสนอง ดังนั้น การที่บุคคลคล้อยตามสิ่งชี้นำจึงขึ้นอยู่กับ การชี้นำซึ่งเป็นตัวดึงเอาปฏิกิริยาของบุคคลออกมา ไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การถูกชี้นำได้ง่ายของบุคคล ลักษณะของการชี้นำ บุคคลที่ชี้นำ และบริบทที่เกิดการชี้นำขึ้น

โดยสรุปแล้ว การชี้นำเป็นกระบวนการที่เกิดจากการสื่อสาร เป็นการกระตุ้นให้บุคคลเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อสารชี้นำ (คล้อยตามสิ่งชี้นำ) โดยที่บุคคลยอมรับสารที่ขาดความสมเหตุสมผลเพียงพอ การชี้นำเป็นทั้งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นปกติในชีวิตประจำวัน ที่บุคคลมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ เจตคติ รวมถึงเป็นตัวสื่อกลางที่ก่อให้เกิดการสะกดจิต

การคล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการซักถาม (Interrogative suggestibility)

Binet (1900, 1905 อ้างถึงใน Gudjonsson, 1991, 2003) ได้ริเริ่มการศึกษาการคล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการซักถาม โดยวัดด้วยการถามคำถามนำเกี่ยวกับภาพที่ผู้ร่วมการทดลองได้ชม หรือการถามคำถามโดยแสดงความคาดหวังของผู้ถามให้ได้มาซึ่งคำตอบที่ต้องการ ซึ่งผู้วิจัยอื่น ๆ ก็ได้ นำวิธีนี้ไปใช้ เช่น Stern (1910, 1938, 1939 อ้างถึงใน Gudjonsson, 2003) โดยจากการศึกษา พบว่าคำถามนำสามารถก่อให้เกิดการตอบที่บิดเบือนได้ และได้มีผู้วิจัยศึกษาและพัฒนาทฤษฎีการคล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการซักถามกันต่อมา

พื้นฐานทฤษฎีการคล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการซักถามที่สำคัญมาจากงานของ Eysenck (1943 อ้างถึงใน Gudjonsson, 2003) และ Eysenck และ Furneaux (1945 อ้างถึงใน Gudjonsson, 1991, 2003) จากการวิเคราะห์องค์ประกอบจากการศึกษาทั้งสองชิ้น พบว่า การคล้อยตามสิ่งชี้นำสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

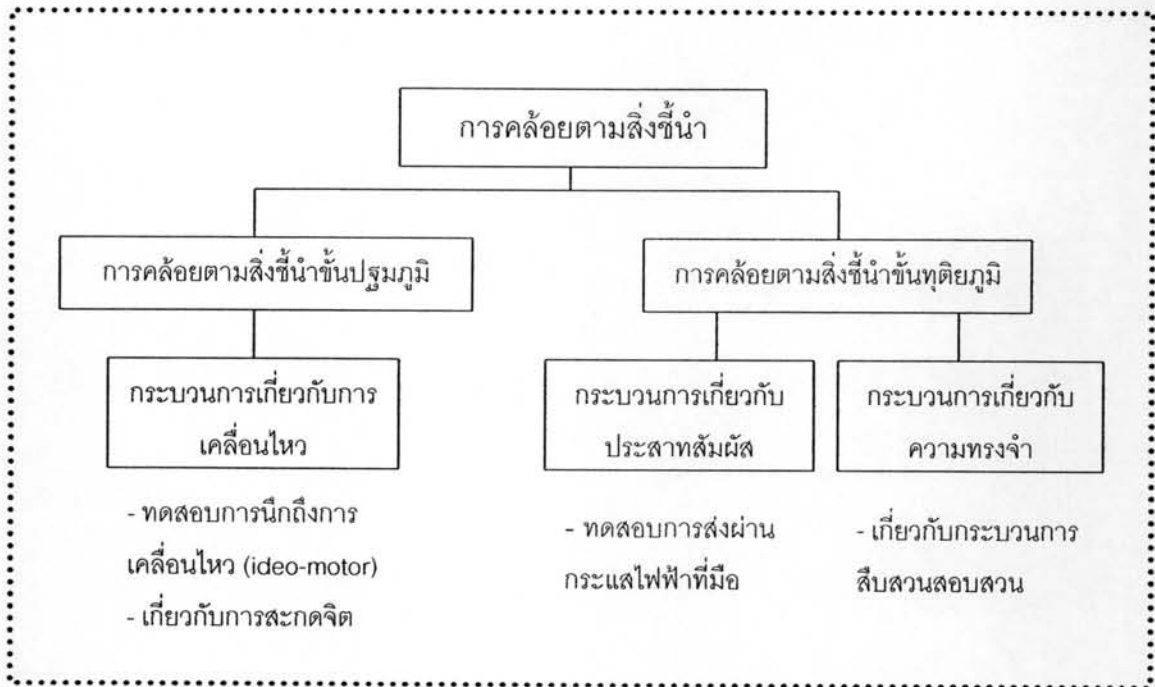
1. การคล้อยตามสิ่งชี้นำขั้นปฐมภูมิ (primary suggestibility) เป็นการคล้อยตามทางตรงโดยที่บุคคลรู้ตัว ได้มีการทดสอบการนึกถึงการเคลื่อนไหว (ideo-motor) ที่ผู้ร่วมการทดลองทำตามการชี้นำซ้ำๆของผู้ทดลอง เช่น การทดสอบการเอนของร่างกาย (body sway) โดยผู้ร่วมการทดลองได้รับการบอกว่ามือของผู้ร่วมการทดลองค่อยๆเกร็งขึ้น และร่างกายเอนไปด้านหน้าหรือด้านหลังในทิศทาง

ที่ถูกชี้นำ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับแนวโน้มในการถูกสะกดจิตสูง และพบว่าการคล้อยตามสิ่งชี้นำขั้นต้นนี้ มีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพแบบ neuroticism สูงด้วย

2. การคล้อยตามสิ่งชี้นำขั้นทุติยภูมิ (secondary suggestibility) เป็นประสบการณ์ที่บุคคลรับรู้จากการชี้นำทางตรงและทางอ้อมของผู้วิจัย โดยบุคคลขาดการรับรู้ถึงพื้นฐานของการชี้นำนั้น การคล้อยตามสิ่งชี้นำในขั้นนี้มีความละเอียดซับซ้อนกว่าขั้นแรก โดยสัมพันธ์กับการกระทำทางอ้อม และการถูกหลอกได้ง่าย (gullibility) ซึ่ง Eysenck (1943 อ้างถึงใน Gudjonsson, 2003) ไม่พบความสัมพันธ์ของการคล้อยตามสิ่งชี้นำขั้นนี้กับความสามารถในการถูกสะกดจิต และพบความสัมพันธ์ทางลบกับสติปัญญา การคล้อยตามสิ่งชี้นำในขั้นนี้มีความเกี่ยวข้องกับระบบประสาทสัมผัส ได้แก่ การมองเห็น การสัมผัส การได้ยิน และการได้กลิ่น เป็นต้น ซึ่งบุคคลถูกควบคุมโดยไม่รู้ตัว เช่น ในการทดลองครั้งแรกได้ส่งกระแสไฟฟ้าผ่านมือของผู้ร่วมการทดลองทำให้มีรูสึกอุ่น และทำซ้ำครั้งที่สองโดยไม่มีกระแสไฟฟ้าซึ่งผู้ร่วมการทดลองไม่ทราบ ในการทดลองที่สองถ้าผู้ร่วมการทดลองรายงานว่ามีรูสึกอุ่นจะถูกประเมินว่าคล้อยตามสิ่งชี้นำ และผู้ที่ตอบเร็วกว่าก็จะถูกประเมินว่าคล้อยตามสิ่งชี้นำมากกว่า นอกจากนี้ การคล้อยตามสิ่งชี้นำในขั้นนี้ยังเกี่ยวข้องกับการคล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการสอบสวนด้วย Gudjonsson (1997)

ต่อมา Stukat (1958 อ้างถึงใน Gudjonsson, 2003) เป็นผู้เริ่มศึกษาการคล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการซักถามอย่างจริงจัง โดยศึกษากับเด็กและผู้ใหญ่ชาวสวีเดน ซึ่งวัดประเภทของการคล้อยตามสิ่งชี้นำโดยวัดทั้งแบบเฉพาะเป็นรายบุคคล และวัดแบบโดยรวมเป็นกลุ่มใหญ่ รวมถึงการทดสอบการใช้คำถามนำ 2 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า สามารถจัดประเภทการคล้อยตามสิ่งชี้นำได้ 2 ประเภท เป็นการคล้อยตามสิ่งชี้นำปฐมภูมิ และการคล้อยตามสิ่งชี้นำทุติยภูมิเช่นเดียวกับงานวิจัยของ Eysenck (1943 อ้างถึงใน Gudjonsson, 2003) และงานวิจัยของ Eysenck และ Furneaux (1945 อ้างถึงใน Gudjonsson, 1991, 2003) แต่พบว่าการคล้อยตามสิ่งชี้นำทุติยภูมิมีขอบเขตที่กว้างกว่า ซึ่งจัดประเภทโดยอิทธิพลและความกดดันส่วนบุคคลจากบุคคลหนึ่งต่ออีกบุคคลหนึ่ง และมีความแตกต่างในการชี้นำ ในทิศทาง ความคาดหวัง การคล้อยตาม การรับรู้ทางตรง ความจำ และการตัดสินใจของบุคคล เป็นต้น

Gheorghiu (1989 อ้างถึงใน Gudjonsson, 2003) กล่าวว่า กระบวนการในการชี้นำมีอิทธิพลต่อ 3 กระบวนการที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน ได้แก่ กระบวนการในการเคลื่อนไหว กระบวนการทางประสาทสัมผัส และกระบวนการเกี่ยวกับความจำ และจากการศึกษาการจัดประเภทของการคล้อยตามสิ่งชี้นำ จึงขอสรุปเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 ประเภทของการคล้อยตามสิ่งชี้แนะ

วิธีการศึกษาการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถาม

Schooler และ Loftus (1986 อ้างถึงใน Gudjonsson, 2003) ได้ให้ความเห็นว่า การศึกษาการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถามนั้นแบ่งได้เป็น 2 วิธีการ ได้แก่

1. วิธีการด้านการทดลอง (experimental approach) งานของ Loftus และคณะ (Loftus, Miller & Borns, 1987; Schooler & Loftus, 1986 อ้างถึงใน Gudjonsson, 2003) เป็นแนวคิดด้านการทดลองซึ่งมองว่าการชี้แนะและคำถามนำส่งผลต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะของพยานในกระบวนการซักถาม โดยเกิดจากกลไกทางปัญญาเป็นศูนย์กลาง (central cognitive mechanism) ในการตีความและประเมินคำถามนำ ซึ่งเรียกว่า การตรวจจับความไม่สอดคล้อง (discrepancy detection) โดยบุคคลเปลี่ยนแปลงความทรงจำเมื่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงกับคำถามนั้นไม่สอดคล้องกัน

Loftus (1979) ได้เริ่มศึกษาโดยให้กลุ่มตัวอย่างชมภาพและตอบคำถามนำซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับภาพ พบว่า สามารถทำให้กลุ่มตัวอย่างยอมเชื่อตามคำถามนำได้ ซึ่งในงานของ Loftus นั้น มักใช้ นักศึกษาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง ต่อมา Loftus ได้ศึกษาการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถามร่วมกับ Schooler โดยใช้คำว่า ความทรงจำที่ผิด (false memory) หรือผลจากข้อมูลที่ผิด (misinformation effect) และร่วมกันให้นิยามของการคล้อยตามสิ่งชี้แนะว่า หมายถึง "กระบวนการซึ่ง

บุคคลเกิดการรับรู้ข้อมูลที่ตามมาภายหลังจากการรับสารครั้งแรกและทำการประมวล และรวบรวม ข้อมูลนั้นเข้ากับความทรงจำที่มีอยู่เดิม" (Schooler & Loftus, 1986 อ้างถึงใน Gudjonsson, 2003)

2. วิธีการด้านความแตกต่างระหว่างบุคคล (individual differences approach) มุ่งศึกษาปัจจัยด้านความแตกต่างทางปัญญาและบุคลิกภาพ โดยสนใจความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะ กล่าวคือ พยาน หรือผู้ต้องหาตอบสนองต่อผู้สอบสวนและการสอบสวนแตกต่างกันไปตามความสามารถทางปัญญา สภาวะทางจิต และบุคลิกภาพของแต่ละคน โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลาย เช่น บุคคลทั่วไป อาชญากร นักโทษ และคนใช้จิตเวช เป็นต้น ซึ่งงานของ Gudjonsson นั้น ศึกษาการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถามด้วยวิธีการนี้ โดยพัฒนาวิธีการมาจากกระบวนการสอบสวนของตำรวจ (police interviewing)

นิยามของการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถาม

Powers, Andriks และ Loftus (1979 อ้างถึงใน Gudjonsson, 2003) ได้ให้นิยามไว้ว่า "ขอบเขตที่บุคคลยอมรับข้อมูลจากเหตุการณ์ในอดีตแล้วรวมเข้ากับความทรงจำของตน"

นิยามนี้ให้ความสำคัญกับกระบวนการของความทรงจำว่าเป็นส่วนร่วมของการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถาม ซึ่ง Gudjonsson (2003) กล่าวว่า ถึงแม้ว่าบุคคลได้เชื่อและรับสิ่งชี้แนะนั้นมา แต่ไม่จำเป็นที่บุคคลจะรวมเอาข้อมูลชี้แนะเข้ากับความทรงจำของตน และนิยามนี้มีความคลุมเครืออยู่

ต่อมา Gudjonsson และ Clark (1986) ได้ให้นิยามของการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถามว่า หมายถึง "ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างใกล้ชิดที่บุคคลยอมรับข้อมูลในการสื่อสารระหว่างการซักถามที่เป็นแบบแผน ก่อให้เกิดการตอบสนองทางพฤติกรรมของบุคคล"

นิยามนี้ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (a social interaction) ในกระบวนการสอบสวนนั้นเป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างใกล้ชิดระหว่างตำรวจกับพยาน ผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหา โดยมองว่าตำรวจมีอำนาจเต็มที่ในการควบคุมสถานการณ์

2. กระบวนการถามคำถาม (a question procedure) ในกระบวนการถามคำถามผู้ซักถามต้องการข้อมูลที่แท้จริงจากผู้ถูกซักถามซึ่งได้ยิน ได้เห็น หรือได้กระทำ รวมถึงอารมณ์ความรู้สึก ความคิดเห็น และเจตนาของผู้ถูกซักถามด้วย โดยทั่วไปเป็นการถามคำถามเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือประสบการณ์ในอดีต แสดงให้เห็นว่า ความทรงจำของบุคคลนั้นมีความสำคัญ หากมีสิ่งที่เข้าแทรกแซงความทรงจำผู้ซักถามก็อาจได้รับข้อมูลที่ผิดพลาดได้

3. คำถามที่ประกอบด้วยสิ่งชี้แนะ (a question containing a suggestion) คำถามสามารถชี้แนะได้ เนื่องจาก ประกอบไปด้วยหลักฐานที่น่าเชื่อถือและบริบทต่างๆในการซักถาม รวมถึงการที่บุคคลได้รับความคาดหวังจากผู้ถามคำถามซึ่งแสดงออกมาได้หลายลักษณะ ได้แก่ คำพูด สีหน้า ท่าทาง และการถามคำถามซ้ำ เป็นต้น

4. การยอมรับการชี้แนะ (acceptance of suggestion) เกิดได้ง่ายเมื่อบุคคลคิดว่าสิ่งนั้นมีเหตุผล และน่าเชื่อถือ โดยที่บุคคลประสบกับความไม่แน่นอนในคำถาม (uncertainty) ความไว้วางใจในตัวผู้ถาม (interpersonal trust) และการได้รับความคาดหวังว่าต้องประสบความสำเร็จในการตอบคำถาม (expectation of success)

5. การตอบสนองโดยพฤติกรรม (a behavior response) ด้วยภาษาถ้อยคำและภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำของผู้ถูกซักถามว่ายอมรับการชี้แนะนั้นหรือไม่ โดยมองว่าบุคคลอาจบิดเบือนคำตอบเมื่อได้รับการวิจารณ์ติชม หรือได้รับข้อมูลป้อนกลับทางลบ เนื่องจาก บุคคลคิดว่าคำตอบที่ตนตอบไปนั้นไม่ถูกต้อง หรือไม่ได้รับการยอมรับ ดังนั้น เมื่อถามคำถามซ้ำบุคคลอาจเปลี่ยนคำตอบไปตามความคาดหวังของผู้ซักถามได้

Gudjonsson (2003) ได้สรุปนิยามโดยชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถามกับการคล้อยตามสิ่งชี้แนะประเภทอื่นๆ ดังนี้

1. การคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถามเกี่ยวข้องกับกระบวนการถามคำถามในปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอันใกล้ชิด

2. คำถามที่ถามเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ หรือเหตุการณ์ในอดีต และความทรงจำเกี่ยวกับอดีต รวมถึงความรู้ที่มีอยู่ในความทรงจำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้แตกต่างจากการคล้อยตามสิ่งชี้แนะประเภทอื่นๆซึ่งศึกษาถึงประสบการณ์เกี่ยวกับการเคลื่อนไหว และประสาทสัมผัสในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในทันที

3. การคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถามประกอบด้วยความไม่แน่นอนในระดับสูงซึ่งสัมพันธ์กับความสามารถในการประมวลผลข้อมูลทางปัญญาของบุคคล

4. จุดเด่นของการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถาม คือ มีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดสูงโดยส่งผลต่อข้อมูลที่ได้รับจากพยาน ผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหา ซึ่งมีความสำคัญต่อผู้ซักถาม และกระบวนการซักถามของตำรวจ

รูปแบบของ Gudjonsson และ Clark (1986)

จากรูปแบบของ Gudjonsson และ Clark (1986) การคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถามประกอบด้วย 2 ส่วนที่เป็นอิสระจากกัน ได้แก่

1. "Yield" หมายถึง การยอมเชื่อตามคำถามชี้แนะ (leading questions)
2. "Shift" หมายถึง การที่บุคคลรับมือกับความกดดันในการซักถาม (interrogative pressure) ที่เกิดจากการแย้ง หรือให้ข้อมูลป้อนกลับทางลบ (negative feedback) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนคำตอบที่ไม่ต้องการ (ซึ่งบางทีอาจเป็นคำตอบที่ถูกต้องอยู่แล้ว)

ทั้ง 2 ส่วนนี้สามารถวัดโดยมาตรวัด Gudjonsson Suggestibility Scale (GSS) ซึ่ง Gudjonsson ได้สร้างขึ้น 2 ชั้น ได้แก่ GSS1 และ GSS2 ซึ่งจะกล่าวต่อไปในภายหลัง

รูปแบบได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสภาพแวดล้อมนั้นๆ ซึ่งการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถามถูกกำหนดโดยกลวิธีการเผชิญปัญหา (coping strategy) ที่บุคคลใช้รับมือกับความไม่แน่นอน และการได้รับความคาดหวังในสถานการณ์การซักถาม โดยรูปแบบนี้เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางสังคมและบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงลักษณะทางปัญญาทั่วไป (general cognitive set) ของผู้ถูกซักถาม เช่น อารมณ์ชั่วขณะ ความคิด หรือความคาดหวัง เป็นต้น ซึ่งการนำกลวิธีการเผชิญปัญหาทั่วไปมาใช้กับสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการตอบสนองไปในทางที่คล้อยตาม หรือต่อต้านการคล้อยตาม ผู้ซักถามจะถามคำถามซึ่งผ่านกระบวนการทางปัญญา และผู้ถูกซักถามนำกลวิธีการเผชิญปัญหาหนึ่งหรือหลายวิธีมาใช้ โดยกระบวนการทางจิตนี้เกี่ยวข้องกับ ความไม่แน่นอน ความไว้วางใจระหว่างบุคคล และการได้รับความคาดหวัง สามองค์ประกอบนี้มีความสำคัญต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถาม ซึ่ง Gudjonsson (2003) ได้ให้คำอธิบายไว้ ดังนี้

1. ความไม่แน่นอน (uncertainty) หมายถึง เมื่อผู้ถูกซักถามเกิดความไม่แน่ใจว่าตนสามารถตอบคำถามได้ถูกต้องหรือไม่ ซึ่งอาจเกิดจากความทรงจำที่ไม่สมบูรณ์หรือสิ่งนั้นอาจไม่ได้อยู่ในความทรงจำเลย เมื่อผู้ซักถามถามคำถามนำ ผู้ถูกซักถามจะเกิดการยอมรับความคาดหวัง และข้อสนับสนุนจากคำถามซึ่งเขาไม่ทราบคำตอบ ซึ่งการเกิดการคล้อยตามที่แท้จริงนั้นบุคคลต้องเชื่อและยอมรับว่าสิ่งนั้นมีเหตุผล แต่ถ้าเกิดจากการที่บุคคลไม่กล้าแสดงความไม่เห็นด้วยจึงตอบตามคำถามสิ่งนั้น หมายถึงการยอมตาม (compliant) ไม่ใช่การคล้อยตามสิ่งชี้แนะ

2. ความไว้วางใจระหว่างบุคคล (interpersonal trust) หมายถึง เมื่อผู้ถูกซักถามเชื่อว่าเจตนาของผู้ซักถามนั้นเป็นจริง ไม่มีการหลอกลวง ซึ่งถ้าบุคคลเกิดความระแวงสงสัยก็สามารถลดการคล้อยตามสิ่งชี้แนะได้

นอกจากนี้ คำถามนำต้องมีการลวงเพียงพอให้บุคคลรับรู้ว่ามีเหตุผล น่าเชื่อถือ และปราศจากการหลอกลวง ซึ่งความไม่แน่นอน และความไว้วางใจระหว่างบุคคลขึ้นอยู่กับ การที่ผู้ถูกซักถามสามารถป้องกันการนำไปในทางที่ผิดด้วย

3. ความคาดหวังในความสำเร็จ (expectation of success) หมายถึง การที่ผู้ถูกซักถาม ไม่ต้องการเปิดเผยว่าตนไม่แน่ใจ หรือขาดความรู้ จึงก่อให้เกิดความกดดัน และลังเลในการตอบ คำถาม เนื่องจาก ถูกทำให้เชื่อว่าตนต้องตอบคำถามนั้นให้ได้ และควรทราบคำตอบ หรือถูกคาดหวัง ว่าต้องทราบคำตอบ เช่น เมื่อผู้ซักถามถามคำถามเดิมซ้ำหลายๆ ครั้ง ทำให้ผู้ซักถามคิดว่าคำตอบนั้น ไม่เป็นที่ยอมรับของผู้ซักถามจึงเปลี่ยนคำตอบไปตามความคาดหวังของผู้ซักถามที่แสดงออกมาจาก การกระทำและรูปแบบของคำถาม

ความไม่แน่นอน และความไว้วางใจระหว่างบุคคลนั้นไม่เพียงพอในการก่อให้เกิดการยอมรับ สิ่งชี้แนะ สิ่งสำคัญคือต้องมีการได้รับความคาดหวัง เนื่องจาก ถ้าบุคคลไม่ทราบคำตอบเขาก็สามารถ เปิดเผยความไม่แน่ใจได้โดยกล่าวว่า "ไม่ทราบ" หรือ "ไม่แน่ใจ" ซึ่งหมายถึงบุคคลนั้นไม่ยอมรับการ ชี้แนะ และพร้อมที่จะเปิดเผยว่าตนขาดความรู้เกี่ยวกับคำตอบนั้นได้ นอกจากนี้ ยังขึ้นอยู่กับ การประเมินทางปัญญา (cognitive appraisal) ของผู้ถูกซักถามเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่มีการถาม คำถาม และยังขึ้นอยู่กับกลวิธีการเผชิญปัญหา (coping strategy) ที่บุคคลนำมาใช้ ซึ่งเป็นวิธีการที่ ช่วยให้บุคคลสามารถต่อต้านการคล้อยตามสิ่งชี้แนะ โดยต้องมองอย่างปราศจากอคติ และไม่ผูกมัด ตนเองกับคำตอบเมื่อไม่แน่ใจในคำตอบที่ถูกต้อง กลวิธีการเผชิญปัญหาที่ทำให้เกิดการคล้อยตามสิ่ง ชี้แนะได้นั้นมาจากการประเมินทางปัญญาอย่างไม่สมเหตุผล และเกิดความลังเลในการยอมรับว่า ตนมีความจำที่บกพร่องเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอน

ส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถาม ได้แก่ การ ให้ผลป้อนกลับทางลบ (negative feedback) ซึ่ง Gudjonsson และ Clark (1986) ได้ให้นิยามของผล ป้อนกลับไว้ว่า หมายถึง "สัญญาณที่ผู้สอบสวนส่งไปยังพยานหลังจากที่พยานตอบคำถามหรือชุดของ คำถามโดยมุ่งทำให้คำตอบนั้นหนักแน่นขึ้น หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงคำตอบของพยาน"

การให้ผลป้อนกลับสามารถให้ในทางบวกหรือทางลบ และเป็นการสื่อสารโดยเปิดเผยหรือ โดยนัย ดังนี้

1. การให้ผลป้อนกลับทางลบโดยนัย (implicit negative feedback) เช่น การถาม คำถามซ้ำ ๆ

2. การให้ผลป้อนกลับทางบวกโดยนัย (implicit positive feedback) เช่น การทำให้ ผู้ตอบพอใจ ยกย่อง หรือ แสดงความเห็นอกเห็นใจเมื่อผู้ตอบให้คำตอบได้ตามที่ต้องการ

3. การให้ผลป้อนกลับทางลบโดยเปิดเผย (explicit negative feedback) เช่น ผู้ถามกล่าวอย่างเปิดเผยว่า ตนคิดว่าผู้ตอบทำผิดพลาดหรือโกหกตน เพื่อสื่อให้ผู้ตอบรู้ว่าคำตอบนั้นไม่เป็นที่ยอมรับและต้องการให้ตอบใหม่

4. การให้ผลป้อนกลับทางบวกโดยเปิดเผย (explicit positive feedback) เช่น ผู้ถามให้การเสริมแรงกับคำตอบที่ตนต้องการโดยอาจพูดว่า “ดี” หรือ “ถูกต้อง” เป็นต้น

ผลป้อนกลับ โดยเฉพาะผลป้อนกลับทางลบ (negative feedback) ที่ได้รับจากผู้ซักถาม ระหว่างการถามคำถามนั้นเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถาม การให้ผลป้อนกลับทางลบหรือให้คำวิพากษ์วิจารณ์สามารถบิดเบือนการตอบของบุคคล และสร้างความกดดันในกระบวนการซักถามได้มากกว่าผลป้อนกลับทางบวก โดยทำให้ผู้ตอบเพิ่มการเปลี่ยนคำตอบ และตอบสนองต่อคำถามนำมากขึ้น Gudjonsson (1984) ซึ่งการตอบที่ถูกต้องอยู่แล้วก็สามารถถูกบิดเบือนเป็นผิดได้เช่นกัน แต่ถ้าหากผู้ตอบปฏิเสธผลป้อนกลับทางลบหรือเกิดความสงสัย เช่น คิดว่าตนอาจถูกหลอกอาจทำให้เกิดพฤติกรรมต่อต้านขึ้น และคล้อยตามสิ่งชี้แนะลดลง

นอกจากนี้ รูปแบบของ Gudjonsson และ Clark (1986) ได้อธิบายถึงการตอบสนองต่อผลป้อนกลับทางลบว่าเกิดจากตัวแปรสถานการณ์และอารมณ์มากกว่าเกิดจากคำถามนำ และการคล้อยตามสิ่งชี้แนะเป็นสิ่งที่คงที่ข้ามช่วงเวลา เนื่องจากปัจจัยทางปัญญาและบุคลิกภาพนั้นเป็นสิ่งที่คงที่ ดังนั้น การคล้อยตามสิ่งชี้แนะจึงเป็นสิ่งที่สามารถวัดได้อย่างน่าเชื่อถือ และสามารถทำนายแนวโน้มในการตอบสนองต่อคำถามนำของบุคคลที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตจริงได้ (Gudjonsson, 1991)

มาตรวัดการคล้อยตามสิ่งชี้แนะ

Gudjonsson ได้พัฒนามาตรวัดการคล้อยตามสิ่งชี้แนะ Gudjonsson Suggestibility Scale หรือ GSS จำนวน 2 ชั้น ซึ่งมีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน โดย Gudjonsson Suggestibility Scale 1 หรือ GSS1 (Gudjonsson, 1984) เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับคดีความ พัฒนาขึ้นเพื่อนำไปใช้ในบริบททางกฎหมายหรือทางศาล และ Gudjonsson Suggestibility Scale 2 หรือ GSS2 (Gudjonsson, 1987) เป็นเรื่องราวทั่วไปที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน สามารถนำไปใช้ในบริบทที่กว้างขึ้น เช่น การสัมภาษณ์บุคคลเข้าทำงาน หรือใช้ทางการแพทย์

มาตรวัดการคล้อยตามสิ่งชี้แนะนี้มีการทดสอบความเที่ยงและความตรง ทำให้มีความเป็นมาตรฐาน สามารถนำมาใช้ได้อย่างเป็นทางการและแพร่หลาย โดยสามารถใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย ประกอบด้วยส่วนต่างๆ (Gudjonsson, 1984, 1997) ดังนี้

1. เรื่องราว บรรยายถึงเหตุการณ์ต่างๆ 1 ย่อหน้า เป็นเรื่องที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้ โดยแบ่งเป็นส่วนๆ แต่ละส่วนประกอบด้วยคำ ข้อความ หรือประโยค รวมทั้งสิ้น 40 วลี ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้ถูกอ่านและบันทึกเทป แล้วเปิดให้ผู้ร่วมการทดลองฟัง

2. คำถามเกี่ยวกับเรื่องราวข้างต้น จำนวน 20 คำถาม ประกอบด้วยคำถาม 3 ลักษณะ ดังนี้

2.1 คำถามชี้แนะ (leading question) จำนวน 15 ข้อ แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1.1 คำถามชี้แนะ จำนวน 10 ข้อ เป็นคำถามที่มาจากข้อสนับสนุน หรือการได้รับความคาดหวังจากผู้ถามที่ต้องการคำตอบ ซึ่งคำถามนั้นอาจเป็นคำถามที่มาจากข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราว หรือเป็นคำถามที่ไม่ได้กล่าวถึงในเรื่องก็ได้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ชนิดปนกันอยู่ ดังนี้

1). คำถามชี้แนะ (leading question) จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วยคำถามที่มีหลักฐานจำนวน 1 คำถามหรือมากกว่านั้น และคำถามที่ไม่มีหลักฐาน โดยคำถามที่มีหลักฐาน อาจถามว่า "คนร้ายตะโกนใส่ผู้หญิงในเรื่องไซ้ไหม" คำถามแสดงถึงหลักฐานที่ว่ามีการต่อสู้หรือความรุนแรงเกิดขึ้น ทำให้ผู้ตอบมัธยมรับคำถาม เนื่องจากผู้ตอบอนุมานว่าเมื่อมีการต่อสู้ ก็อาจมีการตะโกนเกิดขึ้นได้

2). คำถามยืนยัน (affirmative question) จำนวน 5 ข้อ เป็นคำถามที่ไม่มีข้อสนับสนุนหรือความคาดหวังที่ชัดเจน แต่สามารถชี้แนะไปในทางที่ผิดได้ โดยการทำให้ผู้ตอบเกิดความสงสัยขึ้นในใจ เช่นถามว่า "โดยปกติเด็กชายที่จักรยานไปโรงเรียนไซ้ไหม" ซึ่งไม่ได้มีอยู่ในเนื้อเรื่อง และการถามเช่นนี้อาจทำให้ผู้ตอบเกิดความสงสัยขึ้นแล้วเกิดการยอมรับคำถามได้

อย่างไรก็ตาม Gudjonsson (1997) ได้กล่าวว่า การจำแนกความแตกต่างระหว่างคำถามชี้แนะ และคำถามยืนยันนั้นทำได้ยากและมีข้อจำกัดมาก ดังนั้นจึงไม่ได้มีการระบุว่าคำถามใดเป็นคำถามนำ คำถามใดเป็นคำถามยืนยันในมาตรฐานของเขา

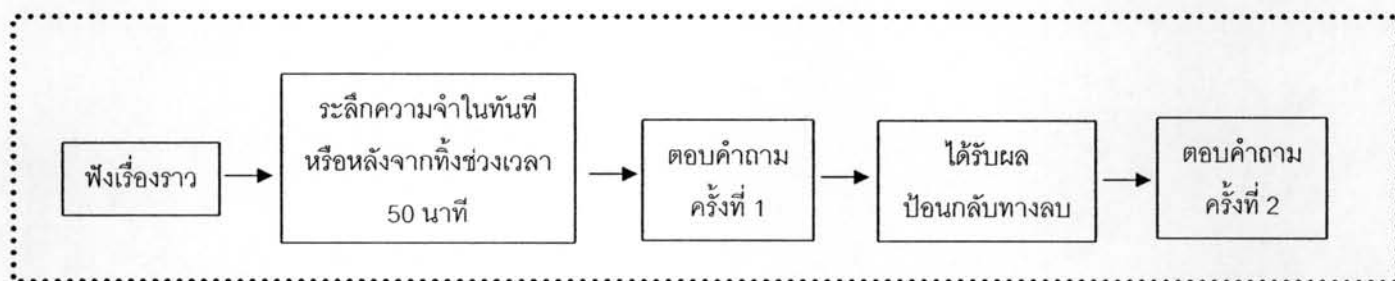
2.1.2 คำถามที่ให้ทางเลือกที่ผิด (false alternative question) จำนวน 5 ข้อ เป็นคำถามปลายปิดที่ประกอบด้วยทางเลือก 2 ทางเลือก ซึ่งเป็นคำตอบที่ผิดทั้งคู่ โดยแสดงความคลุมเครือหรือกำกวมในลักษณะที่ใกล้เคียงกันของวัตถุ บุคคล หรือเหตุการณ์ที่ไม่ได้กล่าวถึงในเรื่อง ตัวอย่าง เช่น "คนร้ายเป็นคนผิวขาวหรือคนผิวดำ" เป็นต้น

2.2 คำถามไม่ชี้แนะ (non-leading question) จำนวน 5 ข้อ มาจากข้อเท็จจริงในเรื่องราวนั้น

3. การระลึกโดยอิสระ (free recall) ใน 2 ลักษณะ คือ ให้ระลึกในทันทีหลังจากฟังเรื่องราว (immediately recall) หรือการระลึกโดยทิ้งช่วงเวลา (delayed recall) หลังจากผ่านไป 50 นาที เพื่อลองให้ผู้เข้าร่วมการทดลองเข้าใจว่าเป็นการวัดความทรงจำอย่างแท้จริง โดยผู้วิจัยกล่าวว่า "ขณะนี้เป็นการทดสอบความทรงจำ ให้คุณตั้งใจฟังเรื่องราวที่จะเปิดต่อไปนี้ให้ดี เนื่องจากเมื่อฟังจบจะให้คุณเล่าเรื่องราวเท่าที่คุณจำได้" และเมื่อฟังจบผู้วิจัยกล่าวว่า "ในขณะนี้ให้คุณระลึกทุกสิ่งที่คุณจำได้เกี่ยวกับ

คุณระลึกทุกสิ่งที่คุณจำได้เกี่ยวกับเรื่องราวที่ได้ฟังแล้วเล่าเรื่องราวให้ฟัง" ซึ่งสามารถคิดคะแนนแล้วนำไปหาความสัมพันธ์กับคะแนนการคล้อยตามสิ่งชี้้นำต่อไปได้

เมื่อถามคำถามครั้งที่ 1 แล้ว ผู้วิจัยกล่าวว่า "คุณมีข้อที่ผิดจำนวนมากจึงจำเป็นที่คุณต้องทำใหม่อีกครั้ง ขอให้คุณตั้งใจให้มากขึ้นเพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้อง" จากนั้นถามคำถามทั้ง 20 ข้อ ซ้ำอีกครั้ง เพื่อสังเกตการเปลี่ยนคำตอบของผู้ตอบ โดยกระบวนการศึกษาการคล้อยตามสิ่งชี้้นำจากมาตรวัดการคล้อยตามสิ่งชี้้นำ Gudjonsson Suggestibility Scale หรือ GSS ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการศึกษาการคล้อยตามสิ่งชี้้นำจากมาตรวัดการคล้อยตามสิ่งชี้้นำ Gudjonsson Suggestibility Scale หรือ GSS

ลักษณะของมาตรวัดการคล้อยตามสิ่งชี้้นำ

1. มาตรวัดการคล้อยตามสิ่งชี้้นำสามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างหลากหลายกลุ่ม ทั้งบุคคลทั่วไป ผู้ที่มีระดับสติปัญญาต่ำกว่าปกติ ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิต รวมถึงเด็กและวัยรุ่น
2. เรื่องราวในมาตรต้องมีความยาวเพียงพอไม่ให้ผู้ตอบจำได้หมด และคำถามต้องมีความยากเพียงพอที่จะทำให้ผู้ตอบได้ใช้สติปัญญาคิดก่อนตอบคำถาม
3. ไม่ให้ผู้ตอบทราบถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของมาตร โดยกล่าวว่าเป็นการทดสอบความจำ และในส่วนคำถามนำต้องไม่ให้ผู้ตอบทราบอย่างชัดเจนว่าตนถูกชี้้นำด้วย
4. ลักษณะของคำถามเกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่ให้ฟัง โดยคำถามต้องสร้างให้เกิดโอกาสในการเลือกตอบ
5. คำถามไม่ชี้้นำ (non-leading question) เป็นคำถามที่มาจากข้อเท็จจริงของเรื่องซึ่งแทรกอยู่ระหว่างคำถามชี้้นำ โดยไม่รวมคะแนนของคำถามเหล่านี้ในการยอมเชื่อตามคำถามชี้้นำ (yield) แต่ใช้รวมในคะแนนการเปลี่ยนคำตอบ (shift)

ข้อมูลที่ได้รับจากมาตรวัดการคล้อยตามสิ่งชี้นำ

1. การระลึกในทันที (immediately recall) บ่งบอกถึงความตั้งใจ ความมีสมาธิ และความสามารถในการจำของผู้ตอบ
2. การระลึกโดยทิ้งช่วงเวลา (delayed recall) โดยทิ้งช่วงประมาณ 50 นาที
3. การยอมเชื่อตามคำถามชี้นำครั้งที่ 1 (yield 1) คือ จำนวนคำถามนำที่ผู้ตอบยอมเชื่อตามก่อนได้รับผลป้อนกลับทางลบ
4. การเปลี่ยนคำตอบ (shift) คือ จำนวนการเปลี่ยนคำตอบหลังจากได้รับผลป้อนกลับทางลบ โดยให้หลังจากการตอบคำถาม 20 คำถามในทันที
5. การยอมเชื่อตามคำถามชี้นำครั้งที่ 2 (yield 2) คือ จำนวนคำถามนำที่ผู้ตอบยอมเชื่อตามหลังจากการได้รับผลป้อนกลับทางลบ หรือกล่าวได้ว่าเป็นการได้รับความกดดันในกระบวนการซักถาม จากการให้ผลป้อนกลับทางลบ และการถามคำถามซ้ำ และถือว่าการคล้อยตามสิ่งชี้นำที่เพิ่มขึ้นด้วย
6. การคล้อยตามสิ่งชี้นำโดยรวม (total suggestibility) เป็นการรวมคะแนนการคล้อยตามคำถามชี้นำทั้งหมด โดยรวมคะแนนการยอมเชื่อตามคำถามชี้นำครั้งที่ 1 (Yield1) และคะแนนในการเปลี่ยนคำตอบ (Shift)

การยอมเชื่อตามคำถามชี้นำครั้งที่ 1 และการเปลี่ยนคำตอบมีความแตกต่างกัน และเป็นอิสระจากกัน ทั้ง 2 ชนิดเกิดจากปัจจัยที่เหมือนกัน เช่น ปัจจัยทางปัญญา (ความจำ และสติปัญญา) ความวิตกกังวล ปัจจัยทางสังคม และทักษะการเผชิญปัญหา แต่การยอมเชื่อตามคำถามชี้นำครั้งที่ 1 สัมพันธ์กับปัจจัยทางปัญญามากกว่า ส่วนการเปลี่ยนคำตอบสัมพันธ์กับปัจจัยระหว่างบุคคล และปัจจัยทางสังคมมากกว่า นอกจากนี้ การคล้อยตามสิ่งชี้นำโดยรวม เป็นการรวมกันระหว่างการยอมเชื่อตามคำถามชี้นำครั้งที่ 1 และการเปลี่ยนคำตอบ จึงเป็นภาพรวมของการคล้อยตามสิ่งชี้นำได้ดี

สมมติฐานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของ Gudjonsson และ Clark (1986)

Gudjonsson (1991, 1992a อ้างถึงใน Nurmoja, 2005) ได้กล่าวถึงสมมติฐานหลักจากรูปแบบของ Gudjonsson และ Clark ไว้ดังนี้

1. การคล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการซักถาม แตกต่างจากการคล้อยตามสิ่งชี้นำในบริบทของการสะกดจิต

2. ความไม่แน่นอน ความไว้วางใจระหว่างบุคคล และการได้รับความคาดหวังสามารถสร้างขึ้นโดยผู้ชักถาม ซึ่งสามารถไปเปลี่ยนแปลงการถูกชี้นำได้ง่ายของบุคคลได้

Gudjonsson และ Hilton (1989 อ้างถึงใน Gudjonsson, 1991) ศึกษาความคาดหวังซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในการศึกษาการคล้อยตามสิ่งชี้นำ โดยแบ่งเป็น 3 เงื่อนไข ได้แก่ เงื่อนไข 1 กลุ่มความคาดหวังสูง โดยกล่าวว่า ผู้ร่วมการทดลองควรจำเรื่องส่วนใหญ่จาก GSS1 ได้ และควรตอบคำถามได้ทั้งหมด เงื่อนไขที่ 2 ไม่ได้รับความคาดหวัง และเงื่อนไขที่ 3 กลุ่มความคาดหวังต่ำ โดยกล่าวว่า ไม่ได้คาดหวังว่าผู้ร่วมการทดลองต้องตอบคำถามได้ทั้งหมด การศึกษาพบว่า ทั้ง 3 กลุ่มมีการคล้อยตามสิ่งชี้นำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. บุคคลที่มีลักษณะทางปัญญาซึ่งก่อให้เกิดความสงสัย (suspicious cognitive set) เช่น บุคคลซึ่งไม่ไว้วางใจ และมีความระแวงสงสัยในตัวตำรวจเมื่อถูกสอบสวนถูกชี้นำได้น้อยกว่าผู้ที่มีลักษณะทางปัญญาที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจ (trusting cognitive set)

Gudjonsson (1989 อ้างถึงใน Gudjonsson, 1991) ศึกษาการคล้อยตามสิ่งชี้นำกับความไว้วางใจ โดยพบความสัมพันธ์ทางลบระหว่างการคล้อยตามสิ่งชี้นำกับพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความสงสัย หรือความโกรธ

4. กลวิธีการเผชิญปัญหาที่บุคคลใช้ระหว่างการซักถามส่งผลต่อการคล้อยตามสิ่งชี้นำ

Gudjonsson (1988a) พบความสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตามสิ่งชี้นำกับกลวิธีการเผชิญปัญหา โดยหลังจากให้ผู้ร่วมการทดลองทำมาตร GSS1 ให้ผู้ร่วมการทดลองตอบว่าตนใช้กลวิธีการเผชิญปัญหาแบบใดขณะทำมาตร GSS1 พบว่า ผู้ที่ใช้กลวิธีการเผชิญปัญหาแบบหลีกเลี่ยงปัญหา คล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการซักถามมากกว่าผู้ที่ใช้กลวิธีการเผชิญปัญหาแบบมุ่งแก้ปัญหาทางปัญญาและทางพฤติกรรม

5. บุคคลที่มีความจำ(memory) ไม่ดีและมีสติปัญญา (intelligence) ต่ำคล้อยตามได้มากกว่าผู้ที่มีความสามารถทางปัญญา

Gudjonsson (1988b) ศึกษาการคล้อยตามสิ่งชี้นำกับสติปัญญา และความจำโดยใช้มาตรวัด GSS1 และ GSS2 และให้ผู้ร่วมการทดลองพูดระลึกความจำ (verbal recall) พบว่า การคล้อยตามสิ่งชี้นำสัมพันธ์ทางลบกับสติปัญญา และความจำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

6. การคล้อยตามสิ่งชี้นำสัมพันธ์กับตัวแปรบุคลิกภาพที่มีความแน่นอน เช่น การเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ (low self-esteem) การขาดการกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม (lack of assertiveness) ความวิตกกังวล (anxiety) และความกลัวการประเมินทางลบ (fear of negative evaluation)

Nurmoja (2005) ศึกษาการคล้อยตามสิ่งชี้้นำกับบุคลิกภาพของชาวเอสโทเนีย และการรับรู้การคล้อยตามสิ่งชี้้นำ พบว่า ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตามสิ่งชี้นำกับบุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบ (big five) ความวิตกกังวล และการรับรู้การคล้อยตามสิ่งชี้นำ อย่างไรก็ตาม พบความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ

Polczyk (2005) ศึกษาการคล้อยตามสิ่งชี้นำโดยแปลมาตร GSS1 และ GSS2 เป็นภาษาโปลิช แล้วเปรียบเทียบผลกับต้นฉบับภาษาอังกฤษ พบว่า การคล้อยตามสิ่งชี้นำมีความสัมพันธ์ทางลบกับสติปัญญา และความจำ และพบความสัมพันธ์ทางบวกกับความน่าพึงปรารถนาทางสังคม (social desirability) และความแจ่มชัดในการจินตนาการ (vivid of imagery) แต่ไม่พบความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบ การกลัวการประเมินทางลบ (fear of negative evaluation) การระบุนสาเหตุ (locus of control) การหมกมุ่น (absorption) และการแยกตัวจากสังคม (dissociation)

7. การคล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการซักถามเป็นกระบวนการที่เป็นพลวัตซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยสถานการณ์ โดยตัวแปรสถานการณ์และอารมณ์ส่งผลต่อการตอบสนองต่อผลป้อนกลับทางลบ (shift) ของบุคคลมากกว่าการตอบสนองต่อคำถามนำ (yield) อย่างไรก็ตาม การคล้อยตามสิ่งชี้นำมีความมั่นคงข้ามช่วงเวลา เนื่องจากปัจจัยทางปัญญาและบุคลิกภาพซึ่งส่งผลต่อการคล้อยตามสิ่งชี้นำ ดังนั้น จึงสามารถหาค่าความเที่ยง และสามารถทำนายได้ว่าบุคคลตอบสนองต่อการซักถามในชีวิตจริงอย่างไร

8. ผลป้อนกลับทางลบส่งผลต่ออารมณ์ชั่วขณะของผู้ถูกซักถาม และทำให้เกิดการคล้อยตามสิ่งชี้นำมากขึ้นได้

Tata และ Gudjonsson (2002) ศึกษาอิทธิพลของอารมณ์ชั่วขณะ และการให้ผลป้อนกลับต่อการคล้อยตามสิ่งชี้นำ พบว่า ไม่มีความแตกต่างของผลของอารมณ์ชั่วขณะต่อการระลึกความจำ และต่อการคล้อยตามสิ่งชี้นำ แต่อย่างไรก็ตาม การให้ผลป้อนกลับทางลบส่งผลต่ออารมณ์โดยก่อให้เกิดความเครียด และความกดดัน และส่งผลให้เกิดการคล้อยตามสิ่งชี้นำเพิ่มขึ้นได้

9. ผู้ที่คล้อยตามได้ง่ายและผู้ที่ไม่คล้อยตามได้ยากมีความแตกต่างกันในการตอบสนองต่อผลป้อนกลับทางลบ

Gudjonsson (1990) ศึกษาการเปลี่ยนคำตอบของผู้ที่คล้อยตามได้ง่ายและผู้ที่ไม่คล้อยตามได้ยากหลังจากได้รับความกดดันจากกระบวนการซักถาม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่คล้อยตามได้ง่ายตอบสนองต่อการให้ผลป้อนกลับทางลบโดยการเปลี่ยนคำตอบของคำถามที่ให้ทางเลือกที่ผิดมากกว่าผู้ที่คล้อยตามได้ยาก อย่างไรก็ตาม ผลจากงานวิจัยของ Richardson, Kelly และ Bryce (1998) ไม่นับสนุนสมมติฐานนี้กับผู้กระทำผิดวัยรุ่น

การคล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการซักถามของไทย

ในบริบทของสังคมไทย ยังไม่มีผู้ใดศึกษาเรื่องการคล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการซักถามไว้อย่างชัดเจน แต่ได้มีการกล่าวถึงไว้ดังนี้

โทพีศรีนิวัติ ภักดีกุล (2536) ได้กล่าวถึงการใช้คำถามนำในกระบวนการซักถามว่า คำถามที่ใช้ในการถามปากคำพยานและผู้ต้องสงสัยควรใช้คำที่เข้าใจง่าย ไม่กำกวม หรือวกวน ขณะเดียวกันไม่ควรตั้งคำถามซึ่งเป็นการช่วยชี้นำสู่เป้าหมายทางใดทางหนึ่ง และสิ่งสำคัญที่ต้องหลีกเลี่ยงคือการใช้คำถามชี้นำ เช่น ไม่ควรถามว่า “พยานเห็นผู้ต้องสงสัยใส่เสื้อสีน้ำเงินหรือสีน้ำตาล” แต่ควรเปลี่ยนการถามเป็น “พยานเห็นผู้ต้องสงสัยสวมใส่อะไรบ้าง สีอะไร” เป็นต้น

ในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี เล่ม 1 ลักษณะ 8 บทที่ 1 ของหลักทั่วไปว่าด้วยการสอบสวน ข้อ 208 นั้น กล่าวว่า การซักถามต้องระมัดระวังอย่าให้เป็นคำถามที่ชี้นำให้ผู้ให้ถ้อยคำคล้อยตามหรือชี้ช่องทางใดอย่างหนึ่งในเวลาถาม นอกจากนี้ ธีรวิมล กิจนคร (2548) กล่าวว่า ควรหลีกเลี่ยงคำถามที่ชี้นำให้ผู้ตอบตอบตามความต้องการของผู้ถาม เนื่องจากทำให้ผู้ตอบตอบคำถามไม่ตรงกับความเป็นจริง

อย่างไรก็ตาม เห็นได้ว่าส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการซักถามของไทยนั้น พบว่า มีการกล่าวถึงแต่เพียงว่าผู้ซักถามไม่ควรใช้คำถามชี้นำในการซักถามดังที่กล่าวไปข้างต้นเท่านั้น แต่ยังไม่พบว่ามีการศึกษาในเรื่องนี้อย่างจริงจัง

แนวคิดเรื่องท่าทีของผู้ซักถาม (Interrogator styles)

ภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำในกระบวนการซักถาม

การสื่อสารระหว่างผู้ซักถาม และผู้ถูกซักถามนั้นเหมือนกับการสื่อสารโดยทั่วไป คือมีการใช้ภาษาถ้อยคำ (verbal language) และภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ (non-verbal language) การสื่อสารที่ใช้ถ้อยคำ เป็นการ ถ่ายทอดข้อมูล และการให้คำสั่งเพื่อให้ผู้ถูกซักถามตอบคำถาม ซึ่งลักษณะที่ทำให้ผู้ถูกซักถามรับรู้ถึงท่าทีของผู้ซักถามอย่างชัดเจนมากขึ้นเป็นการสื่อสารออกมาในรูปของการสื่อสารที่ไม่ใช้ถ้อยคำ

ภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ หรือ อวัจนภาษา เป็นการสื่อสารอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดของมนุษย์ออกมาโดยไม่ใช้ถ้อยคำ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ และเกิดขึ้นตลอดเวลาที่มีการสื่อสารสามารถแสดงพร้อมๆกันได้หลายรูปแบบ และสามารถสื่อความหมายได้ในลักษณะที่ต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของความของผู้รับสารด้วย (Bunting, 2005)

นอกจากนี้ โดยทั่วไปภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำมีความเป็นสากล เช่น ยิ้มเมื่อมีความสุข หน้าบึ้ง คิ้ว ขมวดเมื่อเศร้าหรือโกรธ หรือพยักหน้าเมื่อแสดงการยอมรับ และส่ายหน้าเพื่อเป็นการปฏิเสธ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำอาจมีความคล้ายคลึงกัน หรือแตกต่างกันขึ้นอยู่กับเชื้อชาติ วัฒนธรรม ประเพณีของชาตินั้นๆ ด้วย (Pease & Pease, 2004) ซึ่งประเภทของภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ สามารถสรุปออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่

1. การสบตา (eye contact) สามารถแสดงอารมณ์ ความรู้สึก และเจตคติของบุคคลได้
2. การแสดงออกทางสีหน้า (facial expressions) เป็นการสื่อสารทางอารมณ์ และสามารถแสดงลักษณะของบุคคลได้
3. ท่าทางและการเคลื่อนไหวของร่างกาย (gesture and body movement) สามารถสื่อสารถึงสิ่งที่สังเกตเห็นได้ยาก เช่น การใช้ท่าทางประกอบช่วยให้บุคคลที่มีภาษาพูดแตกต่างกัน สามารถสื่อสารกันได้
4. ระยะห่าง (space) บุคคลที่สนิทสนมกันมีระยะห่างน้อยกว่าผู้ที่ไม่รู้จักกัน โดยระยะห่างที่เหมาะสมของแต่ละบุคคลทำให้บุคคลรู้สึกสบายไม่รู้สึกว่าคุณผู้อื่นล้ำพื้นที่ส่วนตัวของตน
5. การสัมผัส (touch) ผู้ที่คุ้นเคยกันยอมรับการสัมผัส และรู้สึกถึงความเป็นมิตร แต่สำหรับผู้ที่ไม่คุ้นเคยกันตอบสนองด้วยการปรับตัว หรือการหลีกเลี่ยงตามสัญชาตญาณ
6. การปรากฏกายส่วนบุคคล (personal appearance) บุคคลที่ดึงดูดใจได้รับการยอมรับจากสังคม สังคมเห็นว่าดี มีความสามารถ มากกว่าผู้ที่ไม่ดึงดูดใจ
7. สิ่งชี้แนะทางเสียง (vocal cues) สามารถสื่อสารอารมณ์และก่อให้เกิดการจัดการกับความประทับใจ ได้แก่ สามารถกำหนดการรับรู้บุคลิกภาพของผู้พูด รวมถึงความน่าเชื่อถือ ความดึงดูดใจ และความมีอำนาจอีกด้วย

ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะมีการจัดกระทำท่าทางของผู้ซักถามโดยใช้ภาษาถ้อยคำ และภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ ดังนี้

Bain และ Baxter (2000), Bain, Baxter และ Fellowes (2004), Baxter และ Boon (2000), Baxter, Jackson, และ Bain (2003) ศึกษาท่าทีของผู้ซักถามแบบเป็นมิตรและไม่เป็นมิตร ต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะ โดย Bain และคณะ (2004) ใช้ผู้ซักถามเพศหญิง จำนวน 2 คน แบ่งเป็น แบบเป็นมิตรจำนวน 1 คน และแบบไม่เป็นมิตร จำนวน 1 คน Baxter และ Boon ใช้ผู้ซักถามเพศชายและหญิง รวมทั้งสิ้น 12 คน แบ่งเป็นแบบเป็นมิตร เป็นทางการ และเข้มงวด แบบละ 4 คน ส่วน Bain และ

Baxter ใช้ผู้ซักถามเพศหญิง จำนวน 1 คน แสดงทั้ง 2 เงื่อนไข และ Baxter และคณะ ไม่ระบุเพศและจำนวนของผู้ซักถาม จัดกระทำโดย เงื่อนไขเป็นมิตร ผู้ซักถามยิ้มบ่อยๆ และขอบคุณที่ผู้ร่วมการทดลองให้ความร่วมมือ แสดงท่าทางเป็นมิตร ชวนผู้ร่วมการทดลองพูดคุย นั่งเอนหลัง และสบตาผู้ร่วมการทดลอง ส่วนเงื่อนไขไม่เป็นมิตร แสดงท่าทางไม่เป็นมิตร ลดการพูดคุยและการตอบสนองต่อผู้ร่วมการทดลอง แสดงสีหน้ารำคาญ นั่งเอนตัวไปด้านหน้า และสบตาผู้ร่วมการทดลอง

นอกจากนี้ Sondhi และ Gupta (2005) ได้ศึกษาท่าทีของผู้ซักถามแบบเป็นมิตร เป็นกลาง และไม่เป็นมิตรต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะและความจำ โดยผู้ซักถามเป็นเพศหญิงจำนวน 6 คน แสดงท่าทางเป็นมิตร เป็นกลาง และไม่เป็นมิตร แบบละ 2 คน โดยจัดกระทำทางด้านท่าทาง การประสานสายตา และการพูด ดังนี้

1. เงื่อนไขเป็นมิตร ผู้ซักถามใช้บทสนทนาที่เป็นกันเอง ยิ้มบ่อยๆ ตอบคำถามของผู้ร่วมการทดลองอย่างเป็นมิตร นั่งเอนหลังพิงเก้าอี้ และสบตาผู้ร่วมการทดลอง
2. เงื่อนไขเป็นกลาง แสดงท่าทางเป็นทางการ ใช้บทสนทนาที่สุภาพ ยิ้มเล็กน้อย และสบตาผู้ร่วมการทดลอง
3. เงื่อนไขไม่เป็นมิตร แสดงท่าทางหยาบกระด้างและรำคาญ ใช้บทสนทนาที่ไม่สุภาพ พูดน้อย ไม่ยิ้มและแสดงสีหน้าใดๆ นั่งโน้มตัวไปด้านหน้า และสบตาผู้ร่วมการทดลอง

ส่วน Baxter, Boon และ Marley (2006) ศึกษาท่าทีของผู้ซักถามแบบเป็นมิตร และเป็นทางการกับการเตือนและไม่เตือนให้ผู้ร่วมการทดลองมีความรอบคอบต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะ โดยผู้ซักถามเป็นเพศชายจำนวน 1 คน และเพศหญิงจำนวน 5 คน ผู้ซักถาม 4 คน แสดงท่าทีทั้งแบบเป็นมิตร และแบบเป็นทางการ ส่วนผู้ซักถามอีก 2 คน แสดงท่าทางแบบใดแบบหนึ่ง โดยเงื่อนไขเป็นมิตร ผู้ซักถามแสดงท่าทางผ่อนคลายและเป็นมิตร ส่วนเงื่อนไขเป็นทางการ ผู้ซักถามแสดงพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนเป็นทางการ

ผลจากงานวิจัยข้างต้นจะกล่าวต่อไปในส่วนของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำของประเทศไทยมักกล่าวถึง ลักษณะที่ควรปฏิบัติ และไม่ควรปฏิบัติ โดยที่ไม่ได้กล่าวถึงการตีความหมายของลักษณะภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำแบบต่างๆ และอาจเนื่องมาจากภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำหลักๆ นั้นมีความเป็นสากล หนังสือเกี่ยวกับภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำในประเทศไทยจึงได้แปลมาจากภาษาต่างประเทศ ดังนั้น งานวิจัยครั้งนี้จึงได้ศึกษานำร่องเกี่ยวกับภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ เพื่อศึกษาการตีความหมายของกลุ่มตัวอย่าง ว่ามีการตีความหมายภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำแตกต่างไปจากการศึกษาของต่างประเทศหรือไม่ และนำมาจัดกระทำท่าทีของผู้ซักถามให้เหมาะสมกับการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตปริญญาตรี และปริญญา

โท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 90 คน เป็นเพศชาย 38 คน และเพศหญิง 52 คน มีอายุระหว่าง 18 - 26 ปี พบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ภาษาที่ไม่ใช้ด้วยคำส่วนใหญ่ตรงกับข้อมูลจากต่างประเทศ โดยขอรายงานผลเฉพาะทำที่ของผู้ชักถามที่ได้นำมาจัดกระทำ ดังนี้ ทำทางที่กลุ่มตัวอย่างตีความหมายว่าเป็นมิตร ได้แก่ การนั่งเอนหลังพิงพนักเก้าอี้ ทำทางที่กลุ่มตัวอย่างตีความหมายว่าเป็นทางการ ได้แก่ นั่งตัวตรง และทำทางที่กลุ่มตัวอย่างตีความหมายว่าไม่เป็นมิตร ได้แก่ การกอดอก การทาบโตะ การชี้ และการสั่นหน้า

ผู้ชักถามกับการคล้อยตามสิ่งชี้นำของผู้ถูกชักถาม

ทำที่ของผู้ชักถามที่แตกต่างกันก่อให้เกิดระดับการคล้อยตามสิ่งชี้นำที่แตกต่างกันได้ เนื่องมาจากการก่อให้เกิดระยะห่างทางจิต (psychological distance) ที่แตกต่างกัน โดย Gudjonsson และ Lister (1984 อ้างถึงใน Bain & Baxter, 2000; Bain, et al., 2004; Baxter & Boon, 2000; Baxter, et al., 2006; Baxter, et al., 2003; Sondhi & Gupta, 2005) กล่าวว่า ผู้ชักถามที่ไม่เป็นมิตร หรือหยาบกระด้าง สามารถเพิ่มระยะห่างทางจิตโดยก่อให้เกิดความกดดันระหว่างผู้ชักถามและผู้ถูกชักถาม ทำให้ผู้ถูกชักถามถูกรอบงำด้วยสภาวะอารมณ์ของตนเอง คือเกิดความวิตกกังวล และความไม่แน่นอน รับรู้ถึงการขาดอำนาจ และขาดการควบคุมความสัมพันธ์ เกิดความโดดเดี่ยวทางสังคมชั่วคราว รู้สึกว่าผู้ชักถามนั้นเป็นปรปักษ์กับตน และไม่ยุติธรรมกับตนเป็นการส่วนตัว จึงเกิดความขงใจและค้นหาภาวะปกติในความสัมพันธ์ พยายามทำความเข้าใจและลดระยะห่างทางจิต ส่งผลให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่สามารถจดจ่ออยู่กับการพิจารณาเรื่องราว และการตอบคำถามอย่างถูกต้อง แต่มุ่งความสนใจไปที่ความรู้สึกของตนเพื่อรักษาระดับการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ รวมถึงค้นหาการยืนยันจากผู้ชักถาม (Baxter & Boon, 2000) จึงมุ่งพิจารณาที่ตนเอง และแหล่งสาร ทำให้มีแหล่งทางปัญญาน้อย (Boon & Baxter, 2004) ส่งผลให้ข้อมูลที่ผิดถูกเข้ารหัสสู่ความทรงจำโดยปราศจากการประเมินอย่างถูกต้อง (Loftus, 1981, 1983 อ้างถึงใน Baxter & Boon) จึงตรวจจับความไม่สอดคล้องระหว่างความทรงจำ เรื่องราว และข้อมูลที่น่าไปในทางที่ผิดในคำถามของมาตรฐานการคล้อยตามสิ่งชี้นำได้ยาก (Schooler & Loftus, 1986 อ้างถึงใน Bain et al.) และทำให้ผู้ชักถามเพิ่มการเปลี่ยนคำตอบ (shift) ได้ ดังนั้น ทำที่ของผู้ชักถามเช่นนี้ก่อให้เกิดการชี้นำทางอ้อมได้ (Baxter & Boon)

นอกจากนี้ ในผู้ถูกชักถามที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงมักคิดว่าทำทางที่ไม่เป็นมิตรของผู้ชักถามเป็นความผิดพลาดของตัวผู้ชักถามไม่ใช่ที่ตนเอง ทำให้ผู้ถูกชักถามลดความไว้วางใจในผู้ชักถามรวมถึงลดความไม่แน่ใจในความสามารถในการตอบคำถามของตน และลดความรู้สึกว่าตนถูกคาดหวังลงมากกว่าผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำซึ่งโทษตนเองว่าการที่ผู้ชักถามมีทำที่ไม่เป็นมิตรนั้นเป็น

เพราะตนเอง (Baxter, et al., 2006) นอกจากนี้ ผู้ชกถามที่ไม่เป็นมิตรยังสามารถลดการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้ถูกชกถามลงได้ด้วย (Sondhi & Gupta, 2005)

ในทางตรงข้าม ผู้ชกถามที่มีท่าทีเป็นมิตร หรือให้การสนับสนุนผู้ถูกชกถามอย่างมาก สามารถลดระดับการเปลี่ยนคำตอบให้ต่ำกว่าระดับปกติตามความเป็นจริงได้ (Baxter & Boon, 2000) ดังนั้น ผู้ชกถามสามารถก่อให้เกิดผลการชกถามที่มีอคติได้ ไม่ว่าเป็นการชกถามที่ผ่อนคลายเกินไปหรือรุนแรงเกินไป (Bain, et al., 2004)

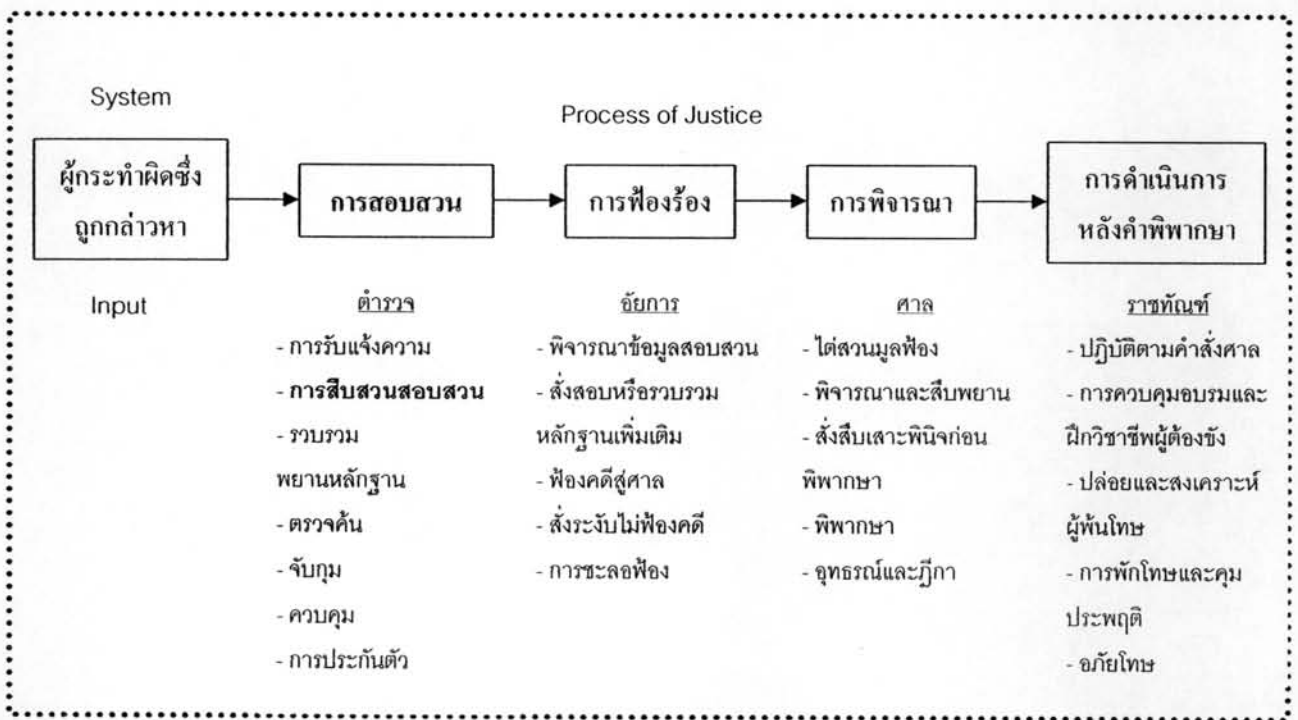
ในส่วนของผู้ชกถามท่าทีเป็นกลาง Sondhi และ Gupta (2005) พบว่า ก่อให้เกิดการคล้อยตามสิ่งชี้นำไม่แตกต่างจากผู้ชกถามแบบเป็นมิตร

แนวคิดเกี่ยวกับพนักงานสอบสวนไทย

การสอบสวนนับเป็นขั้นตอนแรกที่เป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการยุติธรรมในการพิจารณาคดีอาญา จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานให้เป็นไปอย่างถูกต้อง เพื่อส่งผลดีต่อการดำเนินคดีของอัยการและศาลในขั้นตอนต่อไปด้วยความยุติธรรม

ระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย

ตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ณรงค์ ใจหาญ, 2547) ระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย มีลักษณะขั้นตอนดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3 ระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย

ความหมายของการสอบสวน และพนักงานสอบสวน

"การสอบสวน"

ตามกฎหมายพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11) ได้ให้ความหมายของ "การสอบสวน" ว่า หมายถึง "การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องโทษ"

"พนักงานสอบสวน"

ตามกฎหมายพิจารณาความอาญา มาตรา 2(6) บัญญัติว่า "พนักงานสอบสวน" หมายถึง "เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน"

ผู้มีอำนาจหน้าที่ทำการสอบสวนที่กฎหมายกำหนด ได้แก่

1. จังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่นายร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป
2. กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป
3. พนักงานสอบสวนสังกัดกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง มีเขตอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ และเขตพื้นที่การปกครองเป็นไปตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ในการปฏิบัติหน้าที่ตามประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญาทั้งหลาย

บุคคลที่ถูกสอบสวนหรือผู้ให้ปากคำ ได้แก่

1. ผู้เสียหาย หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) มาตรา 4, 5 และ 6) ซึ่งหมายรวมถึงบุคคล 2 พวก คือ ผู้ได้รับความเสียหายโดยตรง และผู้อื่นที่มีอำนาจจัดการแทน
2. ผู้ต้องหา หมายถึง บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดแต่ยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ไม่ว่าจะมีความผิดที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดต่อแผ่นดิน เมื่อยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาลแล้ว ผู้นั้นได้ชื่อว่า "ผู้ต้องหา" ซึ่งได้แก่ผู้กระทำความผิดในฐานะเป็นตัวการผู้ใช้ให้กระทำความผิด หรือผู้สนับสนุนการกระทำความผิดแล้วแต่กรณี (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83, 84, 85 และ 86)

3. พยานบุคคล หมายถึง บุคคลที่มาให้การด้วยวาจา เพื่อที่จะเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงโดยการให้ถ้อยคำ ซึ่งการรับรู้ นั้น หมายถึง การรับรู้จากการได้เห็น ได้ฟัง ได้กลิ่น ได้รส และได้รู้สึก (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226-244)

การสอบสวนของพนักงานสอบสวน

การซักถามคำให้การและการสอบปากคำ ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และพยาน มีข้อควรปฏิบัติ (ธีร วุฒิ กิจนคร, 2548) ดังนี้

1. การซักถามคำให้การผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และพยาน

1.1. ไม่ควรตั้งคำถามหลายคำถามในเวลาเดียวกัน จะทำให้ผู้ตอบเกิดความสับสนในการตอบ ควรตั้งคำถามง่ายๆ สุกภาพ และไม่ซับซ้อนเกินไป เนื่องจาก ผู้ตอบอาจตอบในสิ่งที่ตนไม่ทราบเพราะไม่เข้าใจคำถาม

1.2. หลีกเลี่ยงการถามนำที่จะทำให้นักตอบตามความต้องการของผู้ถาม ทำให้ได้รับคำตอบไม่ตรงตามความเป็นจริง

1.3. ไม่ควรตั้งคำถามที่ให้ตอบว่าใช่หรือไม่ใช่เพียงอย่างเดียว อาจได้รับคำตอบที่ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง ควรให้ผู้ตอบมีโอกาสชี้แจงข้อเท็จจริงต่างๆที่เกิดขึ้นทั้งหมด

1.4. ความแสดงทัศนคติและท่าทีที่ดีต่อผู้ตอบ ให้ผู้ตอบเกิดความรู้สึกที่ดี มีความมั่นใจ และเต็มใจในการตอบ โดยผู้ถามไม่ควรทำให้ผู้ตอบรู้สึกว่าตนถูกรอปรอง่า รวมถึงไม่แสดงการดูหมิ่นเหยียดหยามเมื่อผู้ตอบตอบผิดพลาด

2. การสอบปากคำ โดยปกติมี 2 กรณี ดังนี้

2.1. การสอบสวนปากคำผู้กล่าวหา หรือพยาน ตามหลักทั่วไปของวิชาการสอบสวน ถือว่าผู้กล่าวหาเป็นผู้ที่สมัครใจให้ความจริง ดังนั้น จึงไม่ค่อยมีปัญหาหรือข้อโต้แย้ง

2.2. การสอบปากคำผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 บัญญัติไว้ว่า “เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงาน เป็นผู้ต้องหา ให้ถาม ชื่อตัว นามสกุล ชาติ บังคับ บิดา มารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งข้อหาให้ทราบ และต้องบอกให้ทราบก่อนว่า ถ้อยคำที่ผู้ต้องหากล่าวนั้นอาจใช้เป็นหลักฐานยืนยันเขาในการพิจารณาได้ เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใด ก็ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลย ก็ให้บันทึกไว้”

คุณสมบัติของพนักงานสอบสวน

คุณสมบัติของพนักงานสอบสวน (เกียรติพงษ์ มีเพียร, 2545) ในด้านท่าทีซึ่งสามารถส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างพนักงานสอบสวนและผู้ให้ปากคำ และส่งผลต่อคำให้การของผู้ให้ปากคำได้ ดังนี้

1. มีความรู้ด้านจิตวิทยา สามารถอ่านใจของผู้ถูกสอบสวน และสามารถแสดงท่าทีที่แตกต่างกันตามท่าทีของผู้ถูกสอบสวนที่แตกต่างกัน เช่น การปลอบ การขู่ หรือแสดงท่าทีสุภาพ
2. มีความรู้ทั่วไปกว้างขวาง และหมั่นหาความรู้เพิ่มเติมเสมอ เนื่องจากต้องสอบสวนคดีหลายประเภทไม่จำกัด
3. มีปฏิภาณไหวพริบ สามารถจัดการกับสถานการณ์เฉพาะหน้าในการสอบสวนได้
4. มีบุคลิกภาพดี น่าเลื่อมใส น่ายำเกรง มีความเยียบขาดแต่อ่อนโยน และสามารถแสดง

ความเห็นอกเห็นใจผู้ถูกสอบสวน

5. มีความพากเพียรพยายามในการสอบสวนให้ได้รับข้อเท็จจริง เนื่องจาก บางครั้งผู้ถูกสอบสวนระลึกรอคอยไม่ได้ หรืออาจให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนโดยไม่ได้ตั้งใจ
6. สร้างความสนิทสนมเป็นกันเองเพื่อให้ผู้ถูกสอบสวนร่วมมือด้วยความเต็มใจ
7. มีวาจาสัตย์ พนักงานสอบสวนจะต้องไม่ยอมให้สัญญากับผู้ถูกสอบสวนในสิ่งที่ตนปฏิบัติไม่ได้ รับปากเฉพาะสิ่งที่ตนทำได้เท่านั้น เพื่อความไว้วางใจของผู้ถูกสอบสวน
8. สามารถสังเกตและอ่านกิริยาท่าทีของผู้ถูกสอบสวน และสามารถเข้าใจในอากัปกริยานั้นๆ เพื่อจะเลือกใช้กลวิธีในการสอบปากคำได้ถูกต้อง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับท่าทีของพนักงานสอบสวนหรือผู้ซักถาม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้มีข้อกำหนดคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกสอบสวน ได้แก่

มาตรา 133 วรรคสาม ห้ามมิให้ พนักงานสอบสวน ตักเตือน พุดให้ท้อใจ หรือ ใช้กลอุบายอื่นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดให้ถ้อยคำ ซึ่งอยากจะให้ด้วยความเต็มใจ

มาตรา 135 ห้ามมิให้ พนักงานสอบสวน ทำ หรือ จัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการล่อลวง หรือ ขู่เข็ญ หรือ ให้สัญญา กับผู้ต้องหาเพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต้องหา

นอกจากนี้ ยังมีกรกล่าวถึงท่าทีของพนักงานสอบสวนไว้ ดังนี้

โทพีศรีนิติ ภักดิ์กุล (2536) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการสอบสวนว่า ไม่ว่าบุคคลเป็นผู้เสียหาย พยาน หรือผู้ต้องสงสัย พนักงานสอบสวนควรมีความสุภาพ และสร้างมิตรไมตรี เพื่อก่อให้เกิดเจตคติที่ดี และความร่วมมือของผู้ถูกสอบสวนในการคลี่คลายคดี แต่ในบางกรณีก็จำเป็นต้องแสดงความชิงช้า

เข้มงวด ตามแต่ลักษณะของผู้ถูกสอบสวน แต่ไม่ควรใช้วิธีการข่มขู่ ทำให้หวาดกลัว หรือใช้การทำร้าย ซึ่งในปัจจุบันนี้ ถึงแม้ว่าได้มีการออกรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 เพื่อคุ้มครองผู้ให้ปากคำ แต่ในทางปฏิบัติก็ยังมีพนักงานสอบสวนที่ได้กระทำฝ่าฝืนกฎหมายโดยสอบสวนด้วยการข่มขู่ ทำให้หวาดกลัว หรือกระทำทารุณกรรมแก่ผู้ถูกสอบสวน ตำรวจบางนายมีการใช้อำนาจเกินขอบเขต ขาดความเมตตา กรุณาปราณี มีกิริยากระด้าง ไม่สุภาพ เหยียดหยามราษฎร และทำตัวเป็นนายประชาชน (เกียรติพงษ์ มีเพียร, 2545) อย่างไรก็ตามเมื่อพบว่า พนักงานสอบสวนได้กระทำผิดก็จะต้องดำเนินคดีตามกฎหมาย และสำนวนสอบสวนนั้นถือว่าเป็นสำนวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (มีชัย ฤชุพันธุ์, 2543)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศไทย

งานวิจัยที่จะกล่าวถึงนี้เกี่ยวข้องกับท่าทางของพนักงานสอบสวนต่อความพึงพอใจของประชาชน ส่งผลต่อเจตคติที่ดีและการให้ความร่วมมือที่ดีในการสอบสวน อย่างไรก็ตาม ไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาท่าทีของพนักงานสอบสวนต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะของผู้ถูกสอบสวน

ชาติรี เอื้ออภัย (2544) ศึกษาการพัฒนาพนักงานสอบสวนเพื่อช่วยเหลือประชาชนตามนโยบายสายงานตำรวจแห่งชาติ เฉพาะกรณีกองบัญชาการตำรวจนครบาล พบว่า ท่าทีของพนักงานสอบสวนต่อปัญหาในขั้นตอนการสอบปากคำ คือ พนักงานสอบสวนมีท่าทางที่วางอำนาจกับผู้แจ้งความ

ธเนศ สินรัตน์ (2545) ศึกษาทัศนคติต่อการให้บริการด้านการสอบสวนของพนักงานสอบสวน พบว่า การให้บริการด้านบุคลากรประชาชนมีทัศนคติดีมาก ประเด็นที่ประชาชนมีทัศนคติดีมากที่สุดคือ พนักงานสอบสวนพูดจาสุภาพ สนใจตอบคำถามและแนะนำการให้บริการเป็นอย่างดี รองลงมา พนักงานสอบสวนให้ความสนใจต่อการถามรายละเอียดและอธิบายขั้นตอนต่างๆเป็นอย่างดี รองมาคือ พนักงานสอบสวนมีท่าทีที่เป็นมิตรให้ความมั่นใจและอบอุ่นใจ และสุดท้าย พนักงานสอบสวนมีความกระตือรือร้นในการให้บริการด้วยความเต็มใจ

เพชรชุมพร ศรีวะรมย์ (2545) ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการด้านงานสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจนครบาลบางยี่ขัน พบว่า ประชาชนต้องการให้พนักงานสอบสวนให้ความเป็นกันเอง ใช้เหตุผลมิใช่ใช้อารมณ์เป็นหลัก และให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย มีกิริยาวาจาสุภาพ เต็มใจให้บริการ นอกจากนี้ ประชาชนยังรู้สึกว่าจะไม่ค่อยได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ การพูดและการให้บริการไม่สุภาพเรียบร้อย และวางอำนาจอีกด้วย

สุนันท์ สร้อยสุด (2545) ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลพลับพลาชัย 1 พบว่า ในด้านท่าทีของพนักงานสอบสวน

ประชาชนพึงพอใจปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ พนักงานสอบสวนให้ความเป็นธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความสนใจสอบถามประชาชนที่มาใช้บริการ มีความเต็มใจในการให้บริการ ใช้งานจาที่สุภาพ และมีบุคลิกภาพที่ดี และผู้มาใช้บริการได้ให้ข้อเสนอแนะให้พนักงานสอบสวนใช้กิริยาวาจากับประชาชนด้วยความสุภาพมากกว่านี้ เนื่องจาก พนักงานสอบสวนบางคนใช้วาจาไม่สุภาพ และพูดเสียงดังโวยวาย ขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ไม่ให้ความยุติธรรม และเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

งานวิจัยจากต่างประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับท่าทางของผู้ซักถาม โดยจัดกระทำด้านสีหน้า ท่าทาง การประสานสายตา และการตอบสนองต่อผู้ร่วมการทดลองที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้ว ดังนี้

Baxter และคณะ (2006) ศึกษาท่าทีของผู้ซักถามแบบเป็นมิตร และเป็นทางการกับการเตือนและไม่เตือนให้ผู้ร่วมการทดลองมีความรอบคอบต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะ โดยผู้ซักถามเป็นเพศชายจำนวน 1 คน และเพศหญิงจำนวน 5 คน ผู้ซักถาม 4 คน แสดงท่าทีทั้งแบบเป็นมิตร และแบบเป็นทางการ ส่วนผู้ซักถามอีก 2 คน แสดงท่าทางแบบใดแบบหนึ่ง พบว่า ผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ซักถามที่เป็นทางการและไม่มีการเตือนคล้อยตามคำถามนำมากกว่าผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ซักถามที่เป็นทางการและมีการเตือน และเงื่อนไขผู้ซักถามที่เป็นมิตรและมีการเตือน

Sondhi และ Gupta (2005) ศึกษาท่าทีของผู้ซักถามแบบเป็นมิตร เป็นกลาง และหยาบกระด้างต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะและความจำ โดยผู้ซักถามเป็นเพศหญิงจำนวน 6 คน แสดงท่าทางเป็นมิตร เป็นกลาง และหยาบกระด้างแบบละ 2 คน พบว่า ผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ซักถามแบบเป็นกลางคล้อยตามสิ่งชี้แนะน้อยกว่าแบบหยาบกระด้าง และมีความจำถูกต้องมากที่สุด

Bain และคณะ (2004) ศึกษาท่าทีของผู้ซักถามแบบเป็นมิตรและกระด้าง การเตือนให้เกิดความรอบคอบในการตอบคำถาม และการเห็นคุณค่าในตนเองต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะ โดยผู้ซักถามเป็นเพศหญิง จำนวน 2 คน แบ่งเป็น แบบเป็นมิตรจำนวน 1 คน และแบบกระด้าง จำนวน 1 คน พบว่า ผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ซักถามแบบกระด้างคล้อยตามคำถามนำมากกว่าแบบเป็นมิตร โดยผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ซักถามแบบกระด้างเมื่อไม่มีการเตือนให้เกิดความรอบคอบในการตอบคำถามมีการคล้อยตามคำถามนำมากกว่าแบบกระด้างเมื่อมีการเตือน และผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ซักถามแบบเป็นมิตรเมื่อมีการเตือนคล้อยตามคำถามนำมากกว่าแบบเป็นมิตรเมื่อไม่มีการเตือน

Baxter และคณะ (2003) ศึกษาท่าทีของผู้ซักถามแบบเป็นมิตร และหยาบกระด้าง และการเห็นคุณค่าในตนเองต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะ พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองสูงมีความสัมพันธ์กับการลดการคล้อยตามสิ่งชี้แนะ และการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำมีความสัมพันธ์กับการ

เพิ่มการคล้อยตามสิ่งชี้นำ ส่วนท่าทีของผู้ซักถามแบบเป็นมิตร และหยาบกระด้าง โดยจัดกระทำผู้ซักถามทางด้านสีหน้า ท่าทาง การประสานสายตา และการตอบสนองต่อผู้ร่วมการทดลอง ผลพบว่า ไม่มีความแตกต่าง

Baxter และ Boon (2000) ศึกษาท่าทีของผู้ซักถามแบบเป็นมิตร เป็นทางการ และเข้มงวด ต่อการคล้อยตามสิ่งชี้นำ โดยใช้ผู้ซักถามเพศชายและหญิงรวมทั้งสิ้น 12 คน แบ่งเป็นแบบเป็นมิตร เป็นทางการ และเข้มงวด แบบละ 4 คน ผลปรากฏว่า ผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ซักถามแบบเข้มงวดคล้อยตามคำถามนำมากกว่าผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ซักถามแบบเป็นมิตร และ Bain และ Baxter (2000) ศึกษาท่าทีของผู้ซักถามแบบเป็นมิตร และกระด้างต่อการคล้อยตามสิ่งชี้นำ พบว่า ผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ซักถามแบบเข้มงวดคล้อยตามคำถามนำมากกว่าผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ซักถามแบบเป็นมิตร โดยผู้ซักถามที่เป็นมิตรและเป็นทางการไม่มีความแตกต่างกัน

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับท่าทีของผู้ซักถาม แนวคิดเกี่ยวกับพนักงานสอบสวน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขอสรุปท่าทีของผู้ซักถาม หรือพนักงานสอบสวนออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. พนักงานสอบสวนท่าที่เป็นมิตร มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีกิริยาวาจาสุภาพ
2. พนักงานสอบสวนท่าที่เข้มงวด เป็นทางการ และเป็นกลาง
3. พนักงานสอบสวนท่าที่ข่มขู่ รุนแรง มีกิริยาวาจาที่ไม่สุภาพ ทำให้หวาดกลัว หรือกระทำทารุณกรรม

ดังนั้น งานวิจัยครั้งนี้จึงจัดกระทำตัวแปรท่าทีของผู้ซักถามออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ แบบเป็นมิตร เป็นทางการ และแบบไม่เป็นมิตร เพื่อศึกษาอิทธิพลของท่าทีของผู้ซักถามในลักษณะเหล่านี้ว่า ส่งผลต่อการคล้อยตามสิ่งชี้นำได้อย่างไรบ้าง และผู้ซักถามควรมีท่าทีอย่างไรจึงก่อให้เกิดการคล้อยตามสิ่งชี้นำน้อยที่สุด

แนวคิดเรื่องการมีผู้ที่ไว้วางใจอยู่ด้วย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีผู้ที่ไว้วางใจอยู่ด้วย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น ในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมมีบทบัญญัติหลายมาตราที่นำไปสู่การสร้างโปร่งใสและระบบการตรวจสอบ ในขณะเดียวกันได้

คุ้มครองสิทธิของบุคคลทุกฝ่ายที่เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้บุคคลอื่น เข้าฟังการสอบสวนได้ มีดังต่อไปนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 241 วรรค 2
บัญญัติไว้ว่า “ในชั้นสอบสวนผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำ
ตนได้”

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการตรวจสอบและควบคุมการสอบสวนของพนักงานสอบสวนให้ปฏิบัติตามหลัก
ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องการให้การด้วยความสมัครใจโดยจะไม่ถูกล่อลวง
หรือขู่เข็ญ หรือให้สัญญากับผู้ต้องหาเพื่อจงใจให้เขาให้การอย่างใดในเรื่องที่ต้องหา นั้น และเป็น
หลักประกันแก่พนักงานสอบสวนด้วยว่าคำให้การที่ได้มามีมิใช่ได้มาโดยการข่มขู่ ล่อลวง หรือให้สัญญา
ซึ่งถือว่าเป็นการคุ้มครองพนักงานสอบสวนในความโปร่งใสของพนักงานสอบสวนเองด้วย ทำให้ศาล
สามารถนำคำให้การไปใช้ในการพิจารณาคดีพิพากษาโทษได้โดยปราศจากข้อระแวงสงสัยว่าเป็น
คำให้การที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

ในการสอบสวน ทนายความสามารถให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้ให้ปากคำได้ โดยกล่าวไม่ให้ให้
ปากคำในกระบวนการสอบสวนของตำรวจ และไปให้การในชั้นศาลได้เลย แต่ทนายหรือผู้ที่ไว้วางใจไม่
มีสิทธิเข้าไปได้แรงแจ้งใดๆ เนื่องจากยังไม่ใช่ชั้นพิจารณาคดี เป็นเพียงในชั้นพนักงานสอบสวน อย่างไรก็ตาม
ในบางครั้งผู้ให้ปากคำก็ไม่ได้รับการแจ้งเตือน หรือไม่มีบุคคลแจ้งเตือนถึงสิทธิต่างๆในการ
สอบสวน (ณรงค์วิฑูรย์ ไทยทอง, 2542) นอกจากนี้ การมีผู้อื่นเข้าร่วมฟังการสอบสวนด้วยนั้นไม่กำหนด
จำนวนคนในการเข้าฟัง รวมถึงถ้าในคดีนั้นมีผู้ต้องหาหลายคน ผู้ต้องหาคนอื่นก็สามารถเข้าฟังการ
สอบสวนและอ้างตนเป็นพยานในชั้นสอบสวนหรือในชั้นศาลได้ด้วย

นอกจากนี้ กรมตำรวจได้มีหนังสือด่วนที่สุดที่ 0606.6/150066 ลง 24 ตุลาคม 2540 เรื่องการ
ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้ผู้สอบสวนปฏิบัติในเรื่อง
ดังกล่าวไว้ (ณรงค์วิฑูรย์ ไทยทอง, 2542) ดังนี้

1. ในกรณีที่ผู้ต้องหาและต้องการให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวน
ปากคำ ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้ต้องหา หากผู้ต้องหาไม่มี
ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวนปากคำแต่ประสงค์ให้มีบุคคลเช่นว่านั้น
พนักงานสอบสวนอาจแนะนำถึงบุคคลที่น่าเชื่อถือโดยทั่วไป เช่น ข้าราชการฝ่ายปกครอง ข้าราชการ
ครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือบุคคลอื่นใดที่เห็นสมควรให้ผู้ต้องหาทราบและพิจารณาเข้าฟังการสอบสวน
ปากคำของตนเองได้

ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่มีทนายความหรือผู้ที่ผู้ต้องหาไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวนปากคำ แต่บุคคลดังกล่าวไม่อาจเข้าฟังการสอบสวนปากคำขณะนั้นได้ ให้พนักงานสอบสวนบันทึกคำให้การของผู้ต้องหาตามนัยประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 นั้น

2. เมื่อผู้ต้องหาไม่มีทนายความหรือบุคคลที่ผู้ต้องหาไว้วางใจมาฟังการสอบสวนปากคำ ก่อนการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนแนะนำผู้ต้องหาและผู้เข้าฟังการสอบสวนปรึกษาหารือในการให้ถ้อยคำต่อพนักงานสอบสวนให้เสร็จสิ้นเสียก่อนที่จะให้ถ้อยคำ และแจ้งให้ทราบด้วยว่าในระหว่างการสอบสวนปากคำห้ามมิให้ผู้เข้าฟังการสอบสวนตอบคำถามแทนผู้ต้องหา

ในการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา ถ้าผู้ต้องหาไม่มีทนายหรือบุคคลที่ผู้ต้องหาไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวนด้วย ให้พนักงานสอบสวนจัดให้ผู้เข้าฟังการสอบสวนลงชื่อไว้ในฐานะผู้เข้าฟังการสอบสวนด้วย

จากกฎหมายดังกล่าวข้างต้น เมื่อมองทางด้านจิตวิทยาสังคมแล้ว การที่มีผู้ที่ไว้วางใจอยู่กับผู้ให้ปากคำในการสอบสวนด้วยนั้น เป็นปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่สามารถส่งผลต่อผู้ให้ปากคำได้อย่างมาก การมีผู้ที่บุคคลไว้วางใจอยู่ด้วยในสถานการณ์ที่มีความกดดัน หรือเหตุการณ์ที่ตนไม่เคยเผชิญเป็นการสร้างการสนับสนุนทางสังคม (social support) ให้แก่ผู้ให้ปากคำ ซึ่งเป็นการสนับสนุนทางสังคมแบบใกล้ชิด (Weiss, 1974 อ้างถึงใน Custrona & Russell, 1990) ซึ่งเป็นการสนับสนุนทางจิตใจ (psychological support) ในรูปแบบของการให้กำลังใจ สามารถส่งผลต่ออารมณ์ของบุคคล โดยทำให้บุคคลรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ช่วยไม่ให้เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว ซึ่งการสนับสนุนทางสังคมในลักษณะนี้มักพบในความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส เพื่อน หรือสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน ทำให้ผู้ให้ปากคำเกิดกำลังใจที่สามารถเผชิญกับสถานการณ์สอบสวนได้ดีขึ้น โดยทำให้ความเครียด ความวิตกกังวล รวมถึงความกดดันจากกระบวนการซักถาม (interrogative pressure) ของผู้ให้ปากคำนั้นลดลง บุคคลสามารถควบคุมตนเองได้ และใช้กลวิธีการเผชิญปัญหา (coping strategies) ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดได้ดี (McNett, 1987) จึงทำให้บุคคลจัดการปัญหาได้ดีขึ้น แก้ปัญหาได้ถูกต้องตรงจุด เหล่านี้ทำให้การคล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการซักถามลดลงด้วย ส่วนผู้ที่ไม่มี หรือไม่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมเลยจะเกิดความเครียด เมื่อพบกับสถานการณ์ที่ไม่เคยพบ ร่วมกับความกดดันจากสถานการณ์การซักถามทำให้เกิดการคล้อยตามสิ่งชี้นำได้มากกว่า

การสนับสนุนทางสังคมในลักษณะนี้ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความเครียด (Cohen & Wills, 1985 อ้างถึงใน Dunkel-Schetter & Bennett, 1990) ดังนี้

1. ผลทางตรง (the main effect model) สมมติฐานข้อนี้อธิบายว่า การสนับสนุนทาง

สังคมส่งผลทั้งทางตรงต่อความเครียด โดยส่งผลต่อจิตใจและร่างกาย ด้านผลทางจิตใจ การสนับสนุนทางสังคมทำให้เกิดอารมณ์ที่มั่นคงต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้บุคคลเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง (self-esteem) ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองนี้ทำให้บุคคลคล้อยตามสิ่งซึ่งนำลดลงด้วย (Nurmoja, 2005) ทางด้านร่างกาย การสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อการทำงานของระบบต่อมไร้ท่อ ระบบฮอร์โมน และระบบภูมิคุ้มกัน ทำให้ร่างกายรู้สึกสบายและผ่อนคลาย (relax) ซึ่งทำให้บุคคลคล้อยตามสิ่งซึ่งนำลดลงได้เช่นกัน

2. ผลทางอ้อม (buffering effect model) สมมติฐานข้อนี้อธิบายว่า การสนับสนุนทางสังคมทำหน้าที่ป้องกัน และลดผลกระทบจากความเครียด เนื่องจาก ความเครียดเกิดจากการประเมินสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่นั้นว่าคุณค่าคุณตน ซึ่งทำให้บุคคลไม่สามารถเผชิญเหตุการณ์นั้นได้ แล้วตอบสนองต่อสถานการณ์นั้นในทางลบ คือ เกิดความรู้สึกว่าตนไร้ค่า เกิดความไม่มั่นใจในความจำของตน และยอมเชื่อตามคำถ่มถำ นำ รวมถึงเมื่อได้รับผลป้อนกลับทางลบ ก็ยังเชื่อว่าตนตอบคำถามผิดแล้วเปลี่ยนคำตอบไปตามคำถ่มถำนั้นได้

การได้รับการสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อการประเมินสถานการณ์ที่มาคุกคามว่าเป็นสถานการณ์ที่ไม่รุนแรง เนื่องจาก ทำให้บุคคลรู้สึกว่ามิบุคคลคอยช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลาแม้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นก็ตาม ซึ่งมีผลทำให้ปฏิกิริยาตอบสนองต่อสถานการณ์ในทางลบลดลง ทำให้บุคคลมีศักยภาพในการเผชิญปัญหาและสามารถแก้ปัญหาได้ สถานการณ์ที่เป็นการคุกคามก็หมดไป ความรู้สึกเครียดก็ลดลง ดังนั้น เมื่อผู้ถูกซักถามได้รับการซักถามจากผู้ซักถามลักษณะใดก็ตาม ทำให้ผู้ให้ปากคำรับรู้สถานการณ์ และท่าทีของผู้ซักถามที่มีความผ่อนคลายมากกว่าความเป็นจริง ซึ่งส่งผลต่อคล้อยตามสิ่งซึ่งนำได้

นอกจากนี้ เมื่อกล่าวถึงการสนับสนุนทางสังคม การที่บุคคลอยู่ในสถานการณ์ที่กดดันเพียงลำพัง หรือสถานการณ์ที่ทำให้รู้สึกโดดเดี่ยว บุคคลต้องการการสนับสนุนทางสังคม และต้องการความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยมากกว่าในสถานการณ์ที่มีความกดดันต่ำ บุคคลจึงแสวงหาการ สนับสนุนทางสังคมจากผู้ซักถาม และเกิดการคล้อยตามสิ่งซึ่งนำได้มากกว่าผู้ที่มีบุคคลอื่นอยู่ด้วย

ในด้านการมีหรือไม่มีผู้ที่ตนไว้วางใจอยู่ในการซักถามด้วยนั้น ไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาไว้จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจึงสนใจศึกษาว่าการที่มีบุคคลที่ผู้ให้ปากคำไว้วางใจเข้าฟังการซักถามด้วยแล้วนั้นทำให้ผู้ให้ปากคำคล้อยตามสิ่งซึ่งนำหรือไม่ อย่างไร ซึ่งจัดกระทำโดยเงื่อนไขหนึ่งให้เพื่อนสนิทของผู้ร่วมการทดลองเข้าไปนั่งในห้องทดลองบริเวณด้านหลังด้วยตลอดการทดลอง โดยที่ไม่สามารถช่วยตอบคำถามใดๆได้ ส่วนอีกเงื่อนไขหนึ่งเข้าไปในห้องทดลองเพียงลำพัง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของท่าทีของผู้ซักถามและการมีผู้ที่ผู้ซักถามไว้วางใจอยู่ด้วยขณะซักถามต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถาม
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่สามารถลดการคล้อยตามสิ่งชี้แนะ ซึ่งช่วยลดความผิดพลาดในข้อมูลของผู้ถูกซักถามได้
3. เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ผู้สนใจศึกษาให้เกิดความแพร่หลายในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น
4. เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมตระหนักถึงความสำคัญของการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในกระบวนการซักถาม ให้เป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพแก่กระบวนการยุติธรรมไทยต่อไป

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การคล้อยตามสิ่งชี้แนะ (suggestibility)

การคล้อยตามสิ่งชี้แนะ หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่ตอบตามคำถามชี้แนะ และเปลี่ยนคำตอบที่ตนเคยตอบไว้หลังจากที่ได้รับผลป้อนกลับทางลบแล้ว โดยได้ 1 คะแนนเมื่อตอบถูก และได้ 0 คะแนนเมื่อตอบผิด คะแนนที่ได้รับจากมาตรวัดการคล้อยตามสิ่งชี้แนะในส่วนต่างๆ มีดังนี้

1. การระลึกในทันที (immediately recall) คือ จำนวนที่ผู้ตอบระลึกเรื่องราวได้ โดยให้คะแนน 1 คะแนน เมื่อผู้ร่วมการทดลองเขียนเรื่องราวที่ระลึกได้ตรงกับเนื้อเรื่องที่ได้ฟังในแต่ละวลี ซึ่งมีทั้งหมด 40 วลี ดังนั้นคะแนนสูงสุดที่ผู้ตอบได้รับเท่ากับ 40 คะแนน
2. การยอมเชื่อตามคำถามชี้แนะครั้งที่ 1 (yield 1) คือ จำนวนการตอบคำถามนำที่ผู้ตอบยอมเชื่อตามก่อนได้รับผลป้อนกลับทางลบ โดยคะแนนสูงสุดที่ผู้ตอบได้รับเท่ากับ 15 คะแนน การให้คะแนนมีดังนี้
 - ก. ในการยอมเชื่อตามคำถามชี้แนะ ผู้ตอบได้คะแนน 1 คะแนน เมื่อตอบว่า "ใช่", "ใช่แน่นอน", "อาจจะ", "เป็นไปได้", "คิดว่าเป็นเช่นนั้น", "เป็นเช่นนั้นแน่นอน" และ "น่าจะเป็นเช่นนั้น" อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้ร่วมการทดลองตอบว่า "ใช่ แต่ไม่แน่ใจ" หรือ "อาจจะไม่" ได้ ผู้ซักถามต้องพยายามให้ได้คำตอบที่ชัดเจน โดยอาจกล่าวว่า "คุณต้องเลือกคำตอบใดคำตอบหนึ่งที่คิดว่าทำให้คุณพอใจมากที่สุด"
 - ข. การยอมเชื่อตามคำถามที่ให้ทางเลือกที่ผิด ผู้ตอบได้คะแนน 1 คะแนน เมื่อเลือกคำตอบใดคำตอบหนึ่งจาก 2 ทางเลือก หรือตอบว่า "ใช่" หรือ "ทั้ง 2 อย่าง"
 - ค. คำตอบที่ไม่ให้คะแนนการยอมเชื่อตามคำถามชี้แนะ (Yield) คือ "ฉันจำไม่ได้", "ในเรื่องไม่ได้กล่าวถึง", "ไม่", "ไม่ทราบ", "ไม่รู้", "ไม่แน่ใจ"

3. การยอมเชื่อตามคำถามชี้้นำครั้งที่ 2 (yield 2) คือ จำนวนคำถามนำที่ผู้ตอบยอมเชื่อตามหลังจากการได้รับผลป้อนกลับทางลบ โดยนับคะแนนเช่นเดียวกับการยอมเชื่อตามคำถามชี้นำครั้งที่ 1 (yield1) และคะแนนสูงสุดที่ผู้ตอบได้รับเท่ากับ 15 คะแนนเช่นเดียวกัน

4. การเปลี่ยนคำตอบ (shift) คือ จำนวนการเปลี่ยนคำตอบหลังจากได้รับผลป้อนกลับทางลบจากการตอบคำถาม 20 คำถาม คะแนนสูงสุดที่ผู้ตอบได้รับเท่ากับ 20 คะแนน โดยนับคะแนน 1 คะแนนจากจำนวนครั้งที่ผู้ตอบเปลี่ยนคำตอบไปจากการตอบคำถามครั้งแรก อย่างชัดเจน เช่น จาก "ใช่" เป็น "ไม่ใช่" จาก "ไม่รู้" เป็น "ใช่" จาก "ใช่" เป็น "ไม่ได้กล่าวถึงในเรื่อง" จาก "ไม่ใช่" เป็น "อาจจะ" จาก "จำไม่ได้" เป็น "ใช่" จาก "ไม่รู้" เป็น คำตอบใดคำตอบหนึ่ง จาก คำตอบใดคำตอบหนึ่ง เป็น "ใช่" จาก "ไม่ได้กล่าวถึงในเรื่อง" เป็น คำตอบใดคำตอบหนึ่ง จาก "คิดว่าเป็นเช่นนั้น" เป็น "ใช่" จาก "อาจจะ" เป็น "ใช่" จาก "คิดว่าเป็นเช่นนั้น" เป็น "ไม่" จาก "ใช่ น่าจะเป็นเช่นนั้น" เป็น "ไม่คิดว่า เป็นเช่นนั้น" หรือ จากคำตอบใดคำตอบหนึ่งเป็นอีกคำตอบหนึ่ง

5. การคล้อยตามสิ่งชี้้นำโดยรวม (total suggestibility) เป็นการรวมคะแนนการคล้อยตามคำถามนำทั้งหมด โดยรวมคะแนนการยอมเชื่อตามคำถามชี้นำครั้งที่ 1 (Yield1) และคะแนนในการเปลี่ยนคำตอบ (Shift) โดยคะแนนสูงสุดที่ผู้ตอบได้รับเท่ากับ 35 คะแนน

ท่าทีของผู้ซักถาม

ผู้ซักถามเป็นเพศชาย จำนวน 3 คน แต่ละคนแสดงท่าทีทั้ง 3 ลักษณะ ได้แก่ เป็นมิตร เป็นทางการ และไม่เป็นมิตร โดยจัดกระทำในด้านกิริยาท่าทาง สีหน้า น้ำเสียง การสนทนา และการตอบสนอง โดยแสดงท่าทางเหล่านี้ตลอดการทดลอง ดังนี้

1. ผู้ซักถามท่าทีเป็นมิตร (friendly)

- กิริยาท่าทาง ผ่อนคลาย เป็นกันเอง
- สีหน้า ยิ้มแย้มแจ่มใส ดูอารมณ์ดี
- น้ำเสียงอารมณ์ดี เป็นกันเอง มีเสียงสูงเสียงต่ำ
- การสนทนา ผ่อนคลาย เป็นกันเอง
- การตอบสนองต่อผู้ร่วมการทดลอง สนใจสิ่งที่ผู้ร่วมการทดลองพูดหรือถาม และตอบสนองต่อผู้ร่วมการทดลองทุกอย่าง

2. ผู้ซักถามท่าทีเป็นทางการ (formal)

- กิริยาท่าทางนิ่งๆ สุภาพ เป็นทางการ
- สีหน้านิ่ง ยิ้มเล็กน้อยตามมารยาท
- น้ำเสียงเรียบๆ

- การสนทนา สุภาพ เป็นแบบแผน
- การตอบสนองต่อผู้ร่วมการทดลอง ตอบสนองต่อผู้ร่วมการทดลองตามสมควร

3. ผู้ชักถามทำที่ไม่เป็นมิตร (unfriendly)

- กิริยาท่าทาง แข็งกร้าว ทำเสียงดัง
- สีหน้าหงุดหงิด บึ้งตึง แสดงความรำคาญ
- น้ำเสียง เสียงดัง และเสียงแข็ง
- การสนทนา ไม่สุภาพ ต่อว่า และข่มขู่ผู้ร่วมการทดลอง
- การตอบสนองต่อผู้ร่วมการทดลอง ไม่ใส่ใจ ไม่ตอบสนองต่อผู้ร่วมการทดลองเลย

โดยจัดทำเป็นตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 1

ท่าทีของผู้ชักถาม

ท่าที ของผู้ชักถาม	เป็นมิตร	เป็นทางการ	ไม่เป็นมิตร
กิริยาท่าทาง	ผ่อนคลาย เป็นกันเอง	นิ่งๆ สุภาพ เป็นทางการ	แข็งกร้าว ทำเสียงดัง
สีหน้า	ยิ้มแย้มแจ่มใส ดูอารมณ์ดี	นิ่ง ยิ้มเล็กน้อยตามมารยาท	หงุดหงิด บึ้งตึง
น้ำเสียง	อารมณ์ดี เป็นกันเอง มีเสียงสูงต่ำ	เสียงเรียบๆ	เสียงดัง เสียงแข็ง
การสนทนา	ผ่อนคลาย เป็นกันเอง	สุภาพ เป็นแบบแผน	ไม่สุภาพ และต่อว่า
การตอบสนอง	สนใจตอบสนองต่อผู้ร่วมการ ทดลองทุกอย่าง	ตอบสนองต่อผู้ร่วมการทดลอง ตามสมควร	ไม่ใส่ใจ ไม่ตอบสนองต่อ ผู้ร่วมการทดลองเลย

ส่วนกิริยาท่าทาง และบทสนทนาของผู้ชักถามในขั้นตอนการทดลองโดยละเอียดจะกล่าวถึงต่อไปในวิธีดำเนินการวิจัย

หลังจบการทดลองให้ผู้ร่วมการทดลองประเมินว่าผู้ชักถามตนนั้นมีท่าทางแบบใด โดย

- ผู้ร่วมการทดลองเงื่อนไ้ผู้ชักถามแบบเป็นมิตร ประเมินว่า ผู้ชักถามมีท่าทีเป็นมิตรหรือไม่
- ผู้ร่วมการทดลองเงื่อนไ้ผู้ชักถามแบบเป็นทางการ ประเมินว่า ผู้ชักถามมีท่าทีเป็นทางการหรือไม่
- ผู้ร่วมการทดลองเงื่อนไ้ผู้ชักถามแบบไม่เป็นมิตร ประเมินว่า ผู้ชักถามมีท่าทีไม่เป็นมิตรหรือไม่

การมีผู้ที่ถูกซักถามไว้วางใจอยู่ด้วยขณะซักถาม

การมีบุคคลที่ไว้วางใจอยู่ด้วย หมายถึง ผู้ร่วมการทดลองมีเพื่อนสนิทเพศเดียวกันนั่งอยู่ด้วยตลอดการทดลอง โดยระบุให้เพื่อนนั่งเอนไปทางด้านหลัง และฟังเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถกระทำการใดๆได้

การไม่มีบุคคลที่ไว้วางใจอยู่ด้วย หมายถึง ผู้ร่วมการทดลองเข้าทำการทดลองกับผู้ซักถามเพียงลำพัง

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

- ท่าทีของผู้ซักถาม (interrogator styles) ได้แก่
 - เป็นมิตร (friendly)
 - เป็นทางการ (formal)
 - ไม่เป็นมิตร (unfriendly)
- การมีผู้ที่ถูกซักถามไว้วางใจอยู่ด้วยขณะซักถาม ได้แก่
 - มีผู้ที่ไว้วางใจอยู่ด้วย
 - ไม่มีผู้ที่ไว้วางใจอยู่ด้วย

ตัวแปรตาม ได้แก่

- การคล้อยตามสิ่งชี้แนะ (suggestibility)
 - การยอมเชื่อตามคำถามชี้แนะครั้งที่ 1 (yield 1)
 - การยอมเชื่อตามคำถามชี้แนะครั้งที่ 2 (yield 2)
 - การเปลี่ยนคำตอบ (shift)
 - การคล้อยตามสิ่งชี้แนะโดยรวม (total suggestibility)

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้ซักถามแบบไม่เป็นมิตร และผู้ซักถามแบบเป็นมิตร

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Bain & Baxter, 2000; Bain, et al., 2004; Baxter & Boon, 2000; Baxter, et al., 2006; Baxter, et al., 2003) สนับสนุนสมมติฐานที่ว่า ผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ซักถามแบบไม่เป็นมิตรคล้อยตามสิ่งชี้แนะมากกว่าผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ซักถามแบบเป็นมิตร

ผู้ซักถามแบบไม่เป็นมิตร สามารถเพิ่มระยะห่างทางจิตและเพิ่มความกดดันในกระบวนการซักถาม ทำให้บุคคลจดจ่ออยู่กับสถานการณ์รอบข้างมากกว่าตั้งใจพิจารณาเรื่องราวและการตอบคำถาม จึงทำให้บุคคลคล้อยตามสิ่งชี้แนะได้ง่าย ส่วนผู้ซักถามแบบเป็นมิตร ช่วยลดความ

กดดันในกระบวนการซักถาม ทำให้บุคคลสามารถเผชิญกับสถานการณ์นั้นได้ดีขึ้น และจัดจ้อยอยู่กับเรื่องราวและการตอบคำถามได้มากขึ้น จึงจำเรื่องราวได้มากกว่า มีสมาธิในการระลึกเรื่องราวได้ดีกว่า และน่าจะคล้อยตามสิ่งชี้้นำได้น้อยกว่า

จึงได้สมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 : ผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ซักถามแบบไม่เป็นมิตร คล้อยตามสิ่งชี้ นำมากกว่า ผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ซักถามแบบเป็นมิตร

2. ผู้ซักถามแบบเป็นทางการ และผู้ซักถามแบบเป็นมิตร

การศึกษาผู้ซักถามแบบเป็นทางการ และผู้ซักถามแบบเป็นมิตร ได้แก่ งานของ Baxter และ Boon (2000) และ Sondhi และ Gupta (2005) พบว่า ท่าทีของผู้ซักถามแบบเป็นมิตร และผู้ซักถามแบบเป็นทางการ มีการคล้อยตามสิ่งชี้ นำไม่แตกต่างกัน

ถึงแม้ว่าในเงื่อนไขผู้ซักถามแบบเป็นมิตรสร้างความผ่อนคลาย และเป็นกันเองมากกว่าเงื่อนไขผู้ซักถามแบบเป็นทางการ แต่ในเงื่อนไขผู้ซักถามแบบเป็นทางการนั้นก็ได้สร้างความกดดันแก่ผู้ถูกซักถามมากนัก ระดับความกดดันที่ได้รับจากทั้งสองเงื่อนไขจึงไม่ได้แตกต่างกัน และด้วยบรรยากาศที่เป็นทางการ มีระเบียบแบบแผนก็น่าจะทำให้ผู้ร่วมการทดลองมีสมาธิในการจดจำเรื่องราว รวมถึงไตร่ตรองข้อมูลและคำถามที่ได้รับ ผู้ซักถามแบบเป็นทางการ และผู้ซักถามแบบเป็นมิตร จึงน่าจะคล้อยตามสิ่งชี้ นำไม่แตกต่างกัน

จึงได้สมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานที่ 2 : ผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ซักถามแบบเป็นทางการ คล้อยตามสิ่งชี้ นำ ไม่แตกต่าง กับผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ซักถามแบบเป็นมิตร

3. ผู้ที่ไม่มีบุคคลที่ตนไว้วางใจอยู่ด้วย และผู้ที่มีบุคคลที่ตนไว้วางใจอยู่ด้วย

การที่มีผู้ที่ไว้วางใจอยู่กับผู้ร่วมการทดลองในการซักถามด้วยนั้น เป็นการสร้างการสนับสนุนทางสังคม ทำให้บุคคลรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ไม่เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว ช่วยลดความเครียด ความวิตกกังวล และความกดดันจากกระบวนการซักถาม (interrogative pressure) ทำให้เกิดอารมณ์ที่มั่นคงต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น บุคคลจึงเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง (self-esteem) สามารถปรับตัว และตอบสนองต่อสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดได้ดีขึ้น รับรู้สถานการณ์นั้นมีความรุนแรงลดลง และใช้กลวิธีการเผชิญปัญหา (coping strategies) ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ ช่วยให้จัดการปัญหาได้ดีขึ้น ทำให้การคล้อยตามสิ่งชี้ นำในกระบวนการซักถามลดลงด้วย ส่วนผู้ที่ไม่มี หรือไม่ได้รับ

การสนับสนุนทางสังคมเลยส่งผลให้เกิดความเครียด เมื่อพบกับสถานการณ์ที่ไม่เคยพบ ร่วมกับความกดดันจากสถานการณ์การชักถามน่าจะทำให้เกิดการคล้อยตามสิ่งชี้้นำได้มากกว่า

จึงได้สมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานที่ 3 : ผู้ที่ไม่มีบุคคลที่ตนไว้วางใจอยู่ด้วย คล้อยตามสิ่งชี้้นำ มากกว่า ผู้ที่มีบุคคลที่ตนไว้วางใจอยู่ด้วย

4. ผู้ชักถามแบบไม่เป็นมิตร เมื่อมีและไม่มีบุคคลที่ไว้วางใจอยู่ด้วย

จากที่กล่าวในข้อที่ 4 เจื่อนไซผู้ชักถามแบบไม่เป็นมิตรเมื่อมีและไม่มีบุคคลที่ไว้วางใจอยู่ด้วยน่าจะคล้อยตามสิ่งชี้นำแตกต่างกันอย่างชัดเจน เนื่องจาก เจื่อนไซผู้ชักถามแบบไม่เป็นมิตรเมื่อเข้าทำการทดลองเพียงลำพัง ทำให้ผู้ร่วมการทดลองได้รับความรู้สึกกดดันในระดับสูง เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว และต้องการการสนับสนุนทางจิตใจ ทำให้จดจ่ออยู่กับแหล่งชี้แนะภายนอกมากกว่าพิจารณาถึงข้อมูล และคำถามที่ได้รับ จึงมีการคล้อยตามสิ่งชี้นำในระดับสูง และเมื่อมีผู้ที่ไว้วางใจอยู่ด้วยในเจื่อนไซผู้ชักถามแบบไม่เป็นมิตร น่าจะทำให้ผู้ร่วมการทดลองรับรู้ถึงการสนับสนุนทางใจจากเพื่อนได้มาก ช่วยให้ผู้รู้สึกอุ่นใจ ปลอดภัยมากขึ้น ทำให้รับรู้ถึงสถานการณ์ว่ามีความรุนแรงหรือกดดันลดลง จึงน่าจะคล้อยตามสิ่งชี้นำในระดับที่ต่ำลงมากกว่าเจื่อนไซผู้ชักถามแบบไม่เป็นมิตรเมื่อไม่มีบุคคลที่ไว้วางใจอยู่ด้วย

สมมติฐานที่ 4 : ผู้ที่อยู่ในเจื่อนไซผู้ชักถามแบบไม่เป็นมิตร เมื่อไม่มีบุคคลที่ไว้วางใจอยู่ด้วย คล้อยตามสิ่งชี้นำ มากกว่า ผู้ที่อยู่ในเจื่อนไซผู้ชักถามแบบไม่เป็นมิตร เมื่อมีบุคคลที่ไว้วางใจอยู่ด้วย

5. ผู้ชักถามแบบเป็นมิตร และเมื่อมีหรือไม่มีบุคคลที่ตนไว้วางใจอยู่ด้วย กับผู้ที่อยู่ในเจื่อนไซผู้ชักถามแบบไม่เป็นมิตร และเมื่อมีหรือไม่มีบุคคลที่ตนไว้วางใจอยู่ด้วย

ดังเช่นงานวิจัยที่ได้กล่าวในข้อที่ 1 ในเจื่อนไซผู้ชักถามแบบเป็นมิตรซึ่งมีระดับความกดดันต่ำ และมีความผ่อนคลายอยู่แล้ว ทำให้บุคคลมีการคล้อยตามสิ่งชี้นำในระดับต่ำ และเมื่อผู้ร่วมการทดลองได้รับการสนับสนุนทางใจจากเพื่อนที่นั่งอยู่ด้วย จึงน่าจะมีความกดดันลดลง และคล้อยตามสิ่งชี้นำลดลงอีก แต่อาจคล้อยตามสิ่งชี้นำไม่แตกต่างไปจากเจื่อนไซที่ไม่มีเพื่อนอยู่ด้วยมากนัก ส่วนในเจื่อนไซผู้ชักถามแบบไม่เป็นมิตรซึ่งมีระดับความกดดันในระดับสูง เมื่อเข้าทำการทดลองเพียงลำพังจึงมีการคล้อยตามสิ่งชี้นำในระดับสูง และเมื่อมีผู้ที่ไว้วางใจอยู่ด้วย น่าจะทำให้ผู้ร่วมการทดลองรับรู้ถึงการสนับสนุนทางใจจากเพื่อนได้มาก จึงคล้อยตามสิ่งชี้นำในระดับที่ต่ำลง ทั้งสองเจื่อนไซนี้จึง

น่าจะแตกต่างกันอย่างชัดเจนมากกว่าในเงื่อนไขผู้ช้ถามแบบเป็นมิตร จึงน่าจะก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างท่าทีของผู้ช้ถาม และการมีผู้ที่ผู้ถูกช้ถามไว้วางใจอยู่ด้วยขณะช้ถามกับการคล้อยตามสิ่งชี้แนะ

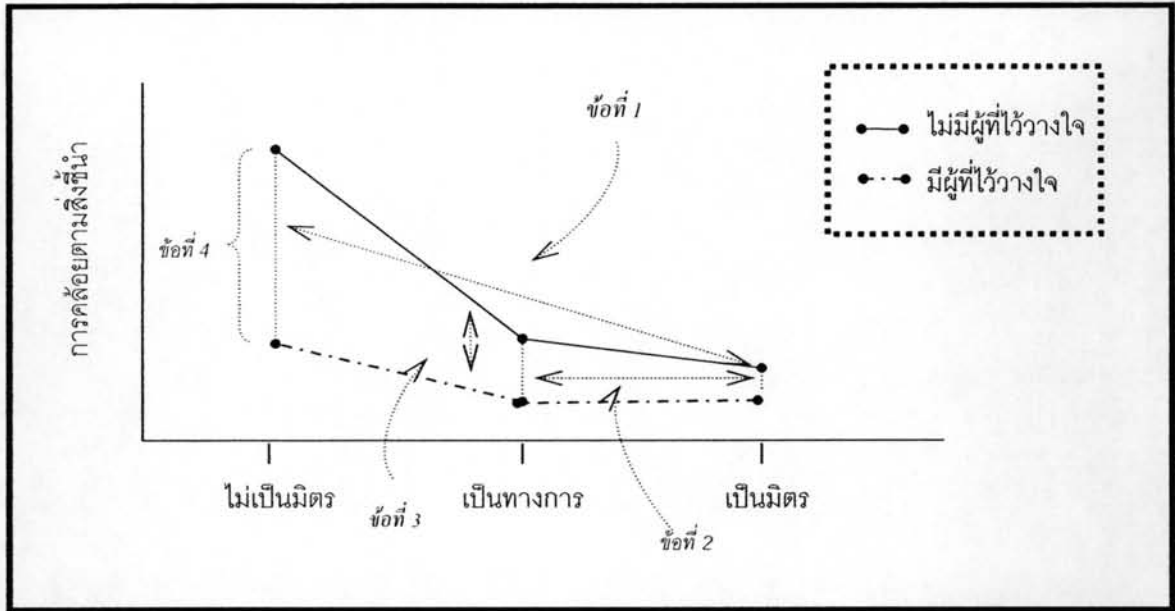
จึงได้สมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานที่ 5 : มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างท่าทีของผู้ช้ถาม และการมีผู้ที่ผู้ถูกช้ถามไว้วางใจอยู่ด้วยขณะช้ถามต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะ

สรุปสมมติฐานรวมทั้งสิ้น 5 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. ผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ช้ถามแบบไม่เป็นมิตร คล้อยตามสิ่งชี้แนะ มากกว่า ผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ช้ถามแบบเป็นมิตร
2. ผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ช้ถามแบบเป็นทางการ คล้อยตามสิ่งชี้แนะ ไม่แตกต่าง กับผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ช้ถามแบบเป็นมิตร
3. ผู้ที่ไม่มีบุคคลที่ตนไว้วางใจอยู่ด้วย คล้อยตามสิ่งชี้แนะ มากกว่า ผู้ที่มีบุคคลที่ตนไว้วางใจอยู่ด้วย
4. ผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ช้ถามแบบไม่เป็นมิตร เมื่อไม่มีบุคคลที่ไว้วางใจอยู่ด้วย คล้อยตามสิ่งชี้แนะ มากกว่า ผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขผู้ช้ถามแบบไม่เป็นมิตร เมื่อมีบุคคลที่ไว้วางใจอยู่ด้วย
5. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างท่าทีของผู้ช้ถาม และการมีผู้ที่ผู้ถูกช้ถามไว้วางใจอยู่ด้วยขณะช้ถามต่อการคล้อยตามสิ่งชี้แนะ

สามารถสรุปเป็นแผนภูมิเส้นได้ ดังนี้

ภาพที่ 4 สมมติฐานของการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงอิทธิพลของท่าทีของผู้ซักถามและการมีผู้ที่ผู้ถูกซักถามไว้วางใจอยู่ด้วยขณะซักถามต่อการคล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการซักถาม
2. เพื่อทราบถึงปัจจัยที่สามารถลดการคล้อยตามสิ่งชี้นำ ซึ่งช่วยลดความผิดพลาดในข้อมูลของผู้ให้ปากคำได้
3. เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ผู้สนใจศึกษาให้เกิดความแพร่หลายในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น
4. เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมตระหนักถึงความสำคัญของการคล้อยตามสิ่งชี้นำในกระบวนการซักถาม ให้เป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพแก่กระบวนการยุติธรรมไทยต่อไป